

Lunds universitet
Sociologiska institutionen
PA-linjen
Handledare: Eva Fasth

Socialpsykologi
SOC 141, 41-80 poäng
Oktober 2002

Social interaktion och delaktighet

- upplevelser av studier på kunskapslyftet i Landskrona

Författare:
Agneta Kallstenius

agneta.kallstenius@telia.com

Abstract

Författare: Agneta Kallstenius
Titel: Social interaktion och delaktighet – upplevelser av studier på Kunskapslyftet i Landskrona.
Magister-
uppsats: Soc 141, 41-80 p
Handledare: Eva Fasth, Sociologiska institutionen
Oktober 2002

Föreliggande uppsats har baserats på ett empiriskt utvärderingsmaterial (enkät), där syftet är att beskriva och analysera uppskattningsvis 1 700 studerandes upplevelser av Kunskapslyftet i Landskrona över en fyraårs period, år 1998-2001.

Utgångspunkten var min erfarenhetsbaserade kunskap av de studerande på Kunskapslyftet i Landskrona där jag varit projektsamordnare. Med stöd av två teoretiska perspektiv inom socialpsykologin, social interaktion och delaktighet, har jag valt att fokusera på grupp- och ledarskapsprocesser samt ideologisk och humanistisk delaktighet.

Slutsatserna är

att deltagarna har haft skilda sociala bakgrunder och att den typiska deltagaren har varit en arbetslös kvinna, mellan 26 och 45 år, med 2-årigt gymnasium.

att gruppens betydelse för individen har haft en sammanhållande och stödjande funktion och att lärarnas betydelse har varit positiv för majoriteten av deltagarna.

att ideologisk delaktighet, genom individuella studieplaner, har för en del betytt en förändrad livssituation, genom att de tagit sig ur arbetslöshet och skapat möjlighet att studera vidare.

att humanistisk delaktighet har inneburit att individen har fått ett ökat självförtroende genom bl.a. möjligheten att påverka och utveckla uppläggning och uppföljning av studierna.

Nyckelord: Kunskapslyftet, upplevelser av vuxenstudier, upplevelser av grupper, upplevelser av lärare, social interaktion, delaktighet, ideologisk delaktighet och humanistisk delaktighet.

Förord

Som avslutning på mina studier på linjen för personal- och arbetslivsfrågor har jag valt att skriva den här uppsatsen. Jag har fördjupat mig i socialpsykologi, vilket innebär att jag har fokuserat uppsatsen på relationen individ och samhälle.

Anledningen till att jag valde projektet Kunskapslyftet i Landskrona var att jag hade tillgång till 2 116 utvärderingsenkäter som jag samlat in som projektsamordnare mellan åren 1997-2001.

Jag vill rikta ett tack till alla deltagare på Kunskapslyftet som besvarat enkäterna genom åren och till alla lärare inom ramen för Kunskapslyftet som hjälpt till att motivera de studerande att besvara enkäten.

Jag vill tacka Nils-Erik Elofsson, utredare på Barn- och utbildningsförvaltningen i Landskrona, utan vars hjälp arbetet med datainsamlingen hade varit omöjligt att genomföra.

Ett stort tack riktar jag till min handledare Eva Fasth som med en intellektuell skärpa och med svidande kritik, har handlett mig där jag suttit framför datorn i Rydebäck denna varma sommar år 2002.

Som mamma till tre tonårssöner vill jag med en varm kram tacka Fredrik, Simon och Oscar för att de tagit hand om vardagsbestyren själva och till Sverker för att han på olika sätt uppmuntrat mig att skriva färdigt uppsatsen.

Avslutningsvis vill jag tacka min kära åldrande mor Karin som tagit sig tid att lyssna på mina reflexioner och rättat svenskan, vilket hon även gjort för elever under många år som lärare.

Innehållsförteckning

1.	INLEDNING	1
	1.1 Bakgrund	1
	1.2 Kunskapslyftet, en strategi för livslångt lärande	2
	1.3 Val av uppsatsområde	3
	1.4 Problemdiskussion	4
	1.5 Syfte	4
2.	TEORETISKA PERSPEKTIV	5
	2.1 Livslångt lärande	5
	2.2 Social interaktion	7
	2.2.1 Grupprocesser	7
	2.2.2 Ledarskapsprocesser	8
	2.3 Delaktighet	9
	2.3.1 Ideologisk delaktighet	10
	2.3.2 Humanistisk delaktighet	11
3.	METOD	13
	3.1 Undersökningsmetod	14
	3.1.1 Utvärderingsenkät	14
	3.1.2 Representativitet	16
	3.2 Uppföljningsmöten	18
4.	STUDERANDE PÅ KUNSKAPSLYFTET I LANDSKRONA	20
	4.1 Kunskapslyftet i Landskrona	20
	4.1.1 Projektorganisation	20
	4.1.2 Utbildningsinriktningar	21
	4.2 Studerande på Kunskapslyftet i Landskrona	22
	4.2.1 Kvinnor och män	23
	4.2.2 Ålder	24
	4.2.3 Utbildningsbakgrund	25
	4.2.4 Motiven för studier	27
	4.2.5 Framtidsplaner efter avslutade studier	29
	4.3 Sammanfattning	30
5.	UPPLEVELSER AV STUDIER, GRUPP OCH LÄRARE	32
	5.1 Upplevelser av vuxenstudier	32
	5.2 Upplevelser av studiegruppen	34
	5.3 Upplevelser av lärare	35
	5.4 Sammanfattning	38

IV

Innehållsförteckning

6.	ANALYS	40
	6.1 Deltagarna i Kunskapslyftet	40
	6.2 Social interaktion	42
	6.2.1 Grupprocesser	43
	6.2.2 Ledarskapsprocesser	45

6.3 Delaktighet	46
6.3.1 Ideologisk delaktighet	46
6.3.2 Humanistisk delaktighet	48
7. AVSLUTANDE REFLEKTIONER	52
7.1 Slutsats	52
7.2 Självkritik	54
7.3 Förslag till vidare forskning	54
REFERENSER	56
BILAGOR	

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Min erfarenhet, som projektsamordnare, av arbetslösa studerande på Kunskapslyftet är att förhållandevis många deltagare har vittnat om ett ökat självförtroende och att det varit en positiv upplevelse att möta andra studerande i utbildningen. De studerande har varit korttidsutbildade kvinnor och män, yngre och äldre, svenskar och invandrare samt en del arbetstagare. Det har framkommit, vid uppföljnings- möten med studerande, att de varit glada för att de har blivit antagna till utbildningen och sluppit sitta hemma och ”prata med väggarna”. De har lärt känna andra studerande och fått förståelse för varandras olika sociala och kulturella bakgrund. Här är några typiska citat från deltagare genom åren:

”Denna utbildning har sammanfört oss som är likasinnade. Vi har stort utbyte av varandras kunskaper och är en grupp med stor värme och gemenskap. Tack för att den finns.”

”Detta är en utbildning som är FANTASTISKT bra. De kunskaper man får kan man använda praktiskt direkt. Man får ett yrkeskunnande och självförtroende.”

”En del lärare behandlar oss lika, en del litar jag inte på, vi har olika värde hos en del lärare, en del har dålig kunskap i social kompetens och de är stressade hela tiden och stressar oss.”

Den rådande uppfattningen i dagens samhälle tycks vara att man skall vara välutbildad för att komma in på arbetsmarknaden. I det föränderliga samhället ställs högre krav på kompetens vilket utgör ett dominerande motiv för vuxenutbildningen.

Projektet Kunskapslyftet har erbjudit en strategi för livslångt lärande, dvs. en möjlighet för framförallt arbetslösa att förbättra en försämrad livssituation till något bättre. Min erfarenhet av Kunskapslyftet i Landskrona kommun sträcker sig över fem år (1997-2001) och under tiden har 3 069 personer deltagit i utbildningarna. Av dessa har 1 735 studerande ingått i en undersökningsgrupp som besvarat en enkät under åren 1998 till 2001 där ca 85 procent varit arbetslösa, 77 procent korttids- utbildade, 69 procent kvinnor och 59 procent under 35 år.

Bakgrunden till den nationella vuxenutbildningssatsningen, Kunskapslyftet, var sysselsättningspropositionen (SOU 1995/96:222), där Riksdagen beslutade att från och med 1 juli, 1997 genomföra en särskild vuxenutbildningssatsning som skulle pågå till och med år 2002. Kunskapslyftskommittén angav fyra nationella mål:

Inledning

- Minska arbetslösheten
- Utveckla och förnya vuxenutbildningen till form och innehåll
- Minska utbildningsklyftorna genom att höja utbildningsnivån
- Öka förutsättningarna för tillväxt

Kunskapslyftet som ett utbildnings- och arbetsmarknadsprojekt har genomförts i alla svenska kommuner och i Landskrona kommun startade organiseringen av Kunskapslyftet i januari 1997. Målgruppen för projektet har i första hand varit arbetslösa personer mellan 20 och 64 år

som helt eller delvis saknat 3-årig gymnasiekompetens och i andra hand för de som har arbete.

Grundtanken var att de vuxna som har störst behov av utbildning skulle få möjlighet att bygga på med nya kunskaper, (SOU 1995/6:222). Skolverket som haft utvärderingsansvaret för projektet menade att genom ökad kompetens och bättre självförtroende skulle dessa personer få en starkare ställning på arbetsmarknaden. Målgruppen har rangordnats där i första hand utbildning på grundskolenivå har prioriterats och därefter gymnasienivå. Syftet har varit att stärka individers delaktighet i samhället och på arbetsmarknaden (SOU 1998: 51 s. 34).

Staten och landets kommuner har delat på ansvaret för Kunskapslyftet. Finansieringen har skett genom statsbidrag, men varje kommun har själv ansvarat för organisation, planering och genomförande i samverkan med arbetsförmedlingen. Kommunerna har haft stor frihet att ta fram olika utvecklingsprojekt. Utbildningar skulle planeras och organiseras och ge möjlighet för individuella lösningar i fråga om inriktning, upplägg och tillgänglighet i tid och rum. Kommunerna uppmanades också att bredda kursutbudet genom distanskurser, deltidskurser, kvällskurser och sommarkurser, dvs. icke-termins relaterade utbildningar, samt att utvärdera verksamheterna, i en strategi för livslångt lärande.

Från förmedlingspedagogik mot den studerandes eget sökande efter kunskap, både individuellt och i grupp. /.../den moderna tekniken uppmuntrar till sådana arbetsformer. Lärarens betydelse som inspiratör och stimulator kan då inte övervärderas. (SOU 1998: 51 s. 232)

1.2 Kunskapslyftet, en strategi för livslångt lärande

1996 var året inom den Europeiska Unionen, då man diskuterade hur en strategi för livslångt lärande skulle se ut. OECD: s utbildningsministrar lyfte fram tre hörnpelare; en bra grundutbildning som bas, större möjligheter att söka sig fram mellan utbildning och arbete samt tydligare roller och ansvarsfördelning mellan olika inblandade parter (Ellström m.fl. red. 1996). I sitt första betänkande *En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande* (SOU 1996: 27) diskuterade

---

Inledning

Kunskapslyftskommittén mål för vuxna deltagande i vuxenutbildningen och livslångt lärande i relation till fyra dimensioner:

Ungdomsutbildning, livslångt lärande, kunskapslyft och infrastruktur.

Livslångt lärande omfattar både formell utbildning och informellt lärande som kan äga rum i många olika sammanhang i vardagen och i arbetet.

Med kunskapslyftet avsåg kommittén att förstärka utbildningsmöjligheterna för de vuxna med kortast formell utbildning. Staten och kommunerna skulle genom ett kunskapslyft erbjuda människor nya möjligheter som kompletterade det livslånga lärandet i arbetsliv och vardag för såväl personlig utveckling som yrkes- och medborgarrollen, speciellt för de grupper som av olika skäl riskerade att hamna vid sidan av t.ex. långtidsarbetslösa, invandrare och funktionshindrade.

I Kunskapslyftskommitténs delbetänkande *Vuxenutbildning och livslångt lärande* (SOU 1998: 51) beskriver kommittén den infrastruktur som krävs om kunskapslyftet och det livslånga lärandet ska bli en realitet. Vuxenutbildningen måste bl.a.:

- kunna svara mot individuella behov och anpassas efter individuella förutsättningar, inte minst ur motivationssynpunkt är det viktigt att individen är delaktig i planeringen av sin egen utbildning och får stöd att ta ansvar för den egna studieplaneringen.
- effektivt motsvara individers efterfrågan på utbildning.
- samt ha en stark uppföljning, utvärdering och kvalitetskontroll på lokal nivå.

1.3 Val av uppsatsområde

Mitt val av uppsatsområde är gjort med utgångspunkt från min erfarenhetsbaserade kunskap som projektsamordnare. Kunskapen baseras på fem års uppföljningssamtal med studerande på Kunskapslyftet i Landskrona och av en utvärderingsenkät som insamlats under fyra år, år 1998-2001. Våren 2002 sammanställde jag en utvärderingsrapport på uppdrag av ledningsgruppen för Kunskapslyftet. Utvärderingsrapporten (Kallstenius, 2002) redovisar Kunskapslyftets måluppfyllelse utifrån tre nivåer; individnivå, organisationsnivå och kommunal nivå.

- Individnivå baserades på en enkätutvärdering av 2 116 svar från vuxenstuderande som genomgått utbildning hos olika utbildningsanordnare inom Kunskapslyftets ram.
- Organisationsnivå baserades på pedagogisk utveckling av bl.a. distansstudier, handledning och validering.
- På kommunal nivå redovisades effekterna av arbetslöshetsutveckling, pedagogisk förändringsarbete, höjning av utbildningsnivåer och en allmän ökad förutsättning för tillväxt.

Inledning

Resultatsammanställningen av enkäten följdes upp kontinuerligt av projektgruppen för Kunskapslyftet i samråd med ansvariga utbildningsanordnare. En redovisning av rapporten inför ledningsgruppen genomfördes i mars 2002. Utvärderingsrapportens enkätsvar på individnivå har engagerat mig varje vecka året om genom uppföljningsmöten med studerande, lärare och utbildningsansvariga. Utifrån dessa möten har jag skaffat mig en erfarenhetsbaserad kunskap om deltagarna och valt att beskriva och analysera deras upplevelser genom åren utifrån socialpsykologiskt perspektiv.

1.4 Problemdiskussion

I min roll som projektsamordnare för Kunskapslyftet i Landskrona sammanställde jag tillsammans med projektgruppen ett antal utvärderingsfrågor i en enkät, för att bl.a. ”mäta temperaturen” i utbildningarna och för att följa Kunskapslyftets måluppfyllelse. Datainsamlingen (enkät) påbörjades våren 1998 och avslutades våren 2001.

Sedan juni 2002 har jag haft en annan roll som socialpsykologistuderande och försökt se resultatsammanställningen av enkäten med utgångspunkt från socialpsykologin. En svårighet har varit att se relationen mellan empiri och teori eftersom empirin har utgått ifrån Kunskapslyftets måluppfyllelse och inte socialpsykologiska frågeställningar.

I min roll som samordnare har jag tagit intryck av de studerandes upplevelser av utbildning och lärt mig se olika människors sätt att hantera problem och förväntningar. Det har i sin tur varit positivt och resulterat i ytterligare frågor inför uppsatsskrivandet: Fanns det några typiska attityder hos männen/kvinnorna? De yngre/äldre? Vilken betydelse har gruppen och lärarna haft för deltagarna?

1.5 Syfte

Syftet med uppsatsen är att beskriva och analysera vuxenstuderandes upplevelser av studier, utifrån nedanstående problemställning:

Vilka upplevelser har studerande haft av vuxenstudier, av studiegruppen och av lärarna inom Kunskapslyftet i Landskrona?

Med utgångspunkt från min erfarenhet som projektsamordnare har jag velat fokusera min uppsats på två socialpsykologiska aspekter:

- Social interaktion (grupp- och ledarskapsprocesser)
- Delaktighet (ideologisk och humanistisk delaktighet)

Teoretiska perspektiv

2. TEORETISKA PERSPEKTIV

Jag har valt att föra en diskussion med betoning på två socialpsykologiska begrepp, social interaktion och delaktighet. Dessa val har jag gjort utifrån mitt intresse för socialpsykologiska frågor i allmänhet och från min egen erfarenhetsbaserade kunskap om deltagare och deras upplevelser av studier i Kunskapslyftet i synnerhet. Innan jag fördjupar mig inom dessa områden, för jag en allmän diskussion om livslångt lärande.

2.1 Livslångt lärande

Grundtankarna om begreppet livslångt lärande började på 1960-talet och utvecklades av OECD under 1973 under begreppet ”återkommande utbildning” (SOU 1999: 141, s. 10). Tanken var att sprida utbildningstillfällen blandade med arbete och fritid, över en livstid. Livslångt lärande har kommit att bli en vuxenpedagogisk tradition där Bernt Gustavsson (1996) beskriver att livslångt lärande är en ideologi vars syfte är att åstadkomma lärande och självförverkligande under hela individens livscykel. Gustavsson konstaterar:

”... att det intressanta i det här sammanhanget är att det livslånga lärandet bygger på ett perspektiv som tar för givet att individen *styr* sitt lärande på ett medvetet och avsiktligt sätt. Ett sådant ställningstagande bygger på föreställningar om att det i första hand är individens självmedvetande som ska stärkas med hjälp av det livslånga lärandet. Detta perspektiv understöds av det sätt som denna form för lärande planeras, organiseras och utforskas.” (1996, s. 55)

I inledningen av boken *Livslångt lärande* ((Ellström m.fl. red. 1996) beskriver författarna tre gemensamma drag av samsyn när det gäller forskningsintresse och synsätt. Det första handlar om insikten att vi måste uppmärksamma det vardagliga sammanhang som vi människor arbetar i och lär av, vilket medför en skepsis till implementering uppifrån eller utifrån.

Den andra insikten är att det vardagliga lärandet inte enbart utvecklas genom erfarenhet utan kräver distans till och reflektion av det vardagliga lärandet för att ny kunskap ska utvecklas.

Det tredje gemensamma draget är insikten om dagens samhälle med växande utbildningsklyftor, arbetslivets omställningar och mångkultur, vilket kräver olika former av lärande, kunskap och utbildning. Ellström m.fl. red. (1996) beskriver vardagslärandet som något vi bara gör eftersom vi tänker, tolkar och handlar i ett socialt sammanhang eller bakgrund. Allt detta görs olika beroende av var vi befinner oss eller vilka vi är.

LIVSLÅNGT LÄRANDE

Vuxenlärande:

Vardagslärande
Lärande i arbetslivet
Lärande i studier

INFRASTRUKTUR för livslångt lärande:

Kommunala vuxenutbildningsenheter, Folkhögskola & studieförbund
Högskola & universitetet, Privata utbildningsanordnare

Lärare · läromedel · hjälpmedel · informationsteknik · information · vägledning · uppsökande verksamhet · validering · bibliotek · arbetsförmedling · lagstiftning · finansieringssystem · lagstiftning · rättsväsende · myndigheter ·

V tt läsa
litteratur. Lärandet som en medveten process kan t ex vara att gå på språkkurs. Ellström m.fl. red. (1996) poängterar att kunskap inte alltid behöver bäras av människor som individer utan kunskapen har materialiserats via annan teknologi som gör att individen kan tillgodogöra sig andras kunnande. En annan poäng är att kunskapen är uppdelad på ett kollektiv:

Kunskapen kan vara uppdelad på ett kollektiv, på så sätt att effektivt handlande bara kan ske om gruppen samordnar sin kunskap på ett effektivt sätt. (1996, s. 15)

Från 1992 har vuxenutbildningen den uttalade föresatsen att "... bildning är det centrala, sedd som en fri process och till för alla" (Gustavsson, 1996, s. 67). Därutöver har problembaserad inläring vunnit terräng där grundtanken är att i verkligheten finns olika slags problem som ska lösas, enligt Gustavsson i boken *Bildning i vår tid*.

Ett annat problemlösande och tillämpande perspektiv finns inom rekryteringen av vuxna. Paldanius (2002) argumenterar att detta perspektiv följer en speciell logik inom vuxnas lärande och uttrycker detta i dessa satser:

"Om de inte deltar för att de har svag ekonomi så skall man erbjuda bättre ekonomiska villkor, om de inte deltar för att utbildningen ligger för långt bort så skall man försöka undanröja det geografiska avståndet, om de som avstår har dåligt självförtroende gentemot studier så skall man stärka självförtroendet, oftast genom att visa att utbildning inte är så farligt och kan vara värdefullt, och slutligen, om de avstår för att de inte känner till möjligheten så skall man öka informationsmängden och pröva nya informationskanaler". (2002, s. 294)

2.2 Social interaktion

2.2.1 Grupprocesser

En aspekt av social interaktion är vilken betydelse gruppen har för individen. Grupsituationen kan vara krävande av olika skäl att deltagarna har t ex olika sociala och kulturella bakgrunder. Spänningar eller dynamik i en grupp är en följd av att deltagarna är olika och att spänningsfält uppstår. Med hjälp av kunskaper om gruppdynamik och gruppprocesser kan läraren påverka gruppens livskraft och dess betydelse för den enskilde personens liv. Andresen red. (2002) för fram två olika utgångspunkter för gruppbildning.

”Gruppbildning bygger på nödvändigheten av att ha en medveten ledning för att gruppkänslan och känslan av gemenskap ska kunna utvecklas. Gruppbildning utifrån gemensamma erfarenheter skapar en jämlikhet inom gruppen som utesluter att någon tar ledningen.”(2002, s. 201)

Båda utgångspunkterna innebär att lärarna är så kallat hjälpare i dessa verksamheter. En kategori av grupper för vuxna är självhjälpsgrupper (Andresen red. 2002). Offentliga insatser görs för att stimulera bildandet av grupper för självhjälp, liksom etableringen och upprätthållandet av sociala nätverk. En grund för dessa insatser är att en återerövringsprocess skall starta som för många handlar om att återerövra egna krafter för att kunna förverkliga sina möjligheter och resurser. Insikt om vad som är problemet är det första steget mot självhjälp och motivationen det avgörande, där motivationsarbetet består av två steg: för att sätta igång den egna processen och för att delta i gruppprocessen.

De arbetslösa som är ovana vid studier har olika erfarenhetsbaserat perspektiv på lärandet. Utifrån dessa erfarenheter finns en vilja till anpassning i utbildningssituationen och gruppen. Angelöw & Jonsson (1990, s. 215) identifierar en del sådana anpassningsförhållanden för individer.

- 1.) Underordnande för att undvika negativa konsekvenser och uppnå belöningar. Följer normer för att inte utsättas för andras (formella eller informella ledares) ogillande och slippa skuldkänslor.
- 2.) Vanan och traditionen gör att den studerande förväntar sig t.ex. i en utbildning att läraren är auktoritär och att eleven är passiv vilket medför en fortsatt trogen vana (en slags bekvämlighet som uppfattas som normal).
- 3.) Normer om lydnad utgör ett tredje förhållningssätt där Jantelagens budskap om att inte sticka upp, att inte avvika eller tro sig för mer, förtrycker och underminerar individers självrespekt och framtidstro.
- 4.) Snällhet är den allmänna svenska uppfostringsattityden som förkastar aggressiviteten som klart negativ och fostrar till att undvika bråk. Snällheten medför att man undviker att protestera mot orättvisor och dåligt ledarskap.

Teoretiska perspektiv

Dessa anpassningsförhållanden ingår i början av utbildningsprocessen och kan förändras under studiernas gång. Avhopp som inte är relaterat till ekonomi eller andra personliga problem kan bero på att ledarskaps- och gruppprocesserna inte har fungerat.

En krävande grupsituation kan vara när det uppstår motsättningar mellan individens behov av frihet och kollektivets krav på sammanhållning.

I en individcentrerad modell av Paldanius (1999) tar individen ansvar för sitt eget öde och gruppen ingriper ej i andras val så länge de inte skadar andra människor. I en samhällscentrerad modell har makten ett centrum där beroende och samhörighet mellan samhällsmedlemmarna betonas. Den enskilde förutsätts ta ansvar både för sig själv och för kollektivet där det gemensamma sätts i centrum. Gruppprocesser kan ske med påverkan av makt ovanifrån (vertikal) och eller på samma nivå s.k. horisontell (1999, s. 147). Vertikal

påverkan är den vanliga fördelningen av makt som sker i en organisations hierarki, s.k. top-down. Horisontell makt sker mellan individer på samma nivå och fokuserar på den individuella deltagarens kunskap och behov. Lindgren m.fl. (2001, s. 40) beskriver människors organisationsbyten och identitetsskapande genom bl.a. social identitet.

Den sociala identiteten skapas i interaktion med andra och att byta t ex arbetsplats och överskrida en organisationsgräns sker en stor förändring i den sociala identiteten. Man knyter inte bara en ny kontakt, utan en mängd nya kontakter med olika inbördes relationer.

Birgit Gerhardsson (1985, s. 78) för fram att

”kvinnor i högre grad än män socialt identifierar sig med andra och råkar därför oftare i tvetydiga interaktionsrelationer”.

Kvinnor uppmärksammar andras behov mer än män även vid yrkes- och utbildningsval och kvinnor tar i sitt studieval även med framtida livssituationer, t ex barnafödande och barnomsorg, i beräkningen.

2.2.2 Ledarskapsprocesser

I gruppen sker kunskapsinhämtning och bildning utvecklas men en förutsättning för detta är att deltagarna känner trygghet. Trygghet skapas i en grupp i interaktion mellan grupp och ledare och de naturliga ledarna inom vuxenstudier är lärarna. Ledarskapet i lärarrollen har traditionellt varit auktoritärt och klassrummet lärarens domän. Lärarens roll har förändrats på grund av olika förändringsprocesser

---

Teoretiska perspektiv

---

i samhället; de studerandes krav på medbestämmande, myndigheternas behov av flexibilitet i organisationen och flexibelt lärande m.m. Behovet av flexibilitet i yrkesrollen har ökat precis som inom andra yrkesområden. Kraven på läraren blir tydlig när en grupp har varierande social och kulturell bakgrund vilka är stressade av hög studietakt. En av svårigheterna ligger i det pedagogiska ledarskapet. Olika teorier om ledarskap som Angelöw & Jonsson (1990) nämner är egenskapsteorierna, ledarstilsteorierna samt situationellt och strategiskt ledarskap.

Egenskapsteorierna inriktar sig på att ledaren har en medfödd begåvning att leda (teamleader) och har personliga egenskaper som övertalningsförmåga, initiativ- och arbetsledarförmåga, prestationsmotiv, tävlingsanda och självuppskattning.

Ledarstilsteorierna inriktar sig på den stil eller metod som ledaren använder. Den stil ledaren utövar beror på hur pass motiverad personen som skall ledas är och hur den är van eller önskar att bli ledd. Utifrån denna analys organiseras och leds arbetet av en ledare. En av två ytterligheter bland ledarstilar som Angelöw & Jonsson (1990, s. 141) nämner är,

”en ledare som organiserar och leder via kontroll, bestraffningar och tvång utifrån att personen tycker om att ledas, saknar ambitioner och motiveras av personliga ekonomiska skäl. Den andra ledarstilen innebär att ledaren organiserar och leder arbetet genom uppmuntran, respekt och belöningar och den som leds tycker om att arbeta, är ambitiös och motiveras via egenkontroll och personlig utveckling”.

Situationellt och strategiskt ledarskap är inriktat på att ledaren varierar och anpassar ledarskapet efter situationen. Ibland är ledaren auktoritär, ibland demokratisk och ibland låtgå inriktad beroende på uppgiften och gruppens sammansättning.

Två andra ledarstilar från empirisk forskning är, enligt Angelöw & Jonsson (1990), de uppgiftsorienterade och de socioemotionellt orienterade. Den uppgiftsorienterade ledaren försöker få uppgiften genomförd och bidrar med idéer till gruppen, söker och ger information, manar på gruppen och utvärderar arbetet. Den socioemotionellt orienterade ledaren (personlighetsorienterad) däremot uppmuntrar individerna i gruppen att delta, berömmar, medlar i konflikter och ger feedback på gruppens arbete och utveckling. Dessa ledarskapsteorier skapar mer eller mindre delaktighet för individen i lärandet.

2.3 Delaktighet

Tre grundläggande kategorier av människors uppfattningar om delaktighet är, enligt Paldanius (1999), ideologisk (makt, jämlikhet och rättighet), pragmatisk (t ex bättre beslut och effektivitet) och humanistisk delaktighet. Jag har valt att fokusera delaktigheten utifrån dels *ideologisk* delaktighet som betonar individens behov och val av studier (2.3.1) och dels en *humanistisk* delaktighet som betonar individens lärande, utveckling och självförverkligande (2.3.2). Den pragmatiska delaktigheten

---

Teoretiska perspektiv

---

finns med i de andra två eftersom delaktighet i sig oftast har effektivitetsaspekter. Två andra dimensioner i delaktighet är horisontell och vertikal delaktighet (1999, s. 147) och beskrivs i relationer mellan individer på samma nivå eller mellan nivåer.

Paldanius skriver att delaktigheten måste ställas i relation till någonting och måste motiveras. Jag har valt att relatera delaktigheten till individens inflytande i organisationen, gruppen och till ledarskapet.

2.3.1 Ideologisk delaktighet

När det gäller delaktigheten i samhället handlar det oftast om makten att styra. Ett vanligt synsätt är att man är med och styr för att bli effektivare. Paldanius (1999) för fram att det inte bara handlar om ett effektivitetsperspektiv utan att det för med sig delaktighet genom fyra olika motiv: varför man vill införa delaktighet i organisationer.

” Det första skälet görs för att öka produktiviteten och flexibiliteten samt få lägre frånvaro.

Det andra motivet innebär att förbättra möjligheten till delaktigheten i arbetssituationen.

Motivet utgår ifrån att det leder till ökat välbefinnande och ökad motivation.

Det tredje skälet är antropologiskt och innebär att delaktighet uppstår när människan får en relation till den produkt eller tjänst hon producerar, en orsaksrelation mellan uppgift och ansvar. Slutligen benämns det fjärde motivet ”det fundamentala motivet” vilket innebär en fundamental förändring av maktfördelningen inom organisationen som utgår från ett politiskt ideologiskt perspektiv med målet jämlikhet mellan samhällsklasserna. ” (1999, s. 22)

Barbro Nilsson (Ellström m.fl. red. 1996) diskuterar på liknande sätt fast om individens delaktighet, att *avsikten med utbildning* och livslångt lärande kan beskrivas utifrån två teoretiska traditioner.

”Den ena inriktningen utgår från ett ekonomiskt- rationellt synsätt där individen förvärvar kunskaperna för att utföra en uppgift och/eller öka effektiviteten i utförandet. Den andra inriktningen, ett institutionellt perspektiv, betonar det symboliska värdet av utbildning vilket leder till ökad motivation samt förändrade värderingar och attityder.” (1996, s. 204)

Paldanius (2002) definierar två begrepp; inkludering och integrering, som växer fram ur diskussionen om svårigheterna att rekrytera arbetslösa till vuxenstudier.

Utbildning kan inkludera människor på arbetsmarknaden. Enligt Paldanius innebär begreppen:

"Inkludering är att medta eller att medräkna någon i ett sammanhang. Begreppet integrering har en liknande men starkare betydelse; dess betydelse är att två grupperingar genom ömsesidig anpassning skall sammansmälta till en helhet." (2002, s. 295)

Paldanius belyser att inkludering av en arbetslös i utbildning kan baseras på den arbetslöses behov av utbildning inför dennes framtid eller vad den arbetslöse tror dominerar på arbetsmarknaden i framtiden. Men kan också baseras på andras behov dvs. den rådande dominerande diskursen. De som har påbörjat studier inom

---

Teoretiska perspektiv

Kunskapslyftet har kommit förbi de hinder som Paldanius (2002) beskriver som ointresse av vuxenstudier; brist på motiv, studierädsla, okunskap om utbildning och okunskap om alternativen inom kunskapslyftet. Ett resonemang om varför vissa inte deltar i utbildning som en strategi för att få arbete kan vara

"/.../ett uttryck för en klarsyn hos målgruppen (... som ser villkoren istället för uttrycken) vilket den dominerande diskursen inte ser på samma sätt. (2002, s. 298)

De arbetslösa som inte deltar i studier kan se andra intressen av värde än den förnuftiga lösning som utbildning ser ut att vara för andra.

2.3.2 Humanistisk delaktighet

I humanistisk delaktighet betonas individens lärande, utveckling och självförverkligande. I flexibelt lärande (SOU 2000: 28, s. 708) handlar arbetssätten om att den handledande delen av lärarens arbetssätt ökar i betydelse och omfattning utan att för den skull utesluta delar som presentation, överblick och förklaring av ämnesdelar. Delaktighet och ansvarstagande hos den studerande är mindre i början av utbildningen för att öka i takt med kunskapsinhämtningen och slutligen omfatta en total delaktighet och ansvar. Med hjälp av kunskaper om gruppdynamik och gruppprocesser kan läraren påverka gruppens livskraft och dess betydelse för den enskilde personens liv. Livslångt och flexibelt lärande sker med ett genomflöde av människor och idéer i en utbildningsorganisation där delaktighet är ett mål att människan får utvecklas och förverkliga sig själv, en slags humanistisk delaktighet.

Inom flexibelt lärande finns det möjlighet för varje deltagare att lära utifrån sina förutsättningar och inhämta kunskap. Detta medför att ledarna måste ha kunskap om individens förutsättningar och kompetens att möta dem. Inläring kan ske på många sätt och denna uppsats är inte en pedagogisk uppsats men jag har valt att nämna en pedagogisk inriktning som varit aktuell bland lärare inom Kunskapslyftet de sista fem åren, och det är kunskapen om människors inlärningsstilar. Inläring kan ske genom olika inlärningsstilar; kinestetisk, auditiv och visuell. En undersökning om inlärningsstilar av genomsnittlig elev gjordes på en skola i USA 1992 (Dryden & Vos, 1994, s. 124). Där framkom att 37 procent av eleverna hade en dominant inlärningsstil inom kinestetik (kännande inlärare), 34 procent var auditiv (hörselinlärare) och 29 procent visade sig vara visuella inlärare (bildseende). Det betonades dock att man inte kunde dra slutsatsen att endast en inlärningsstil gällde för eleven utan att det rådde en blandning av inlärningsstilar hos varje elev men med dominant influens av dessa tre inlärningsstilar.

En annan aspekt av individens lärande och utveckling beskriver Ellström m.fl. red. (1996) som multikulturell utbildning där Sverige är ett land med mass- invandring och där flerkulturella utbildningar är ett vanligt synsätt för:

"... att reformera skolor och andra utbildningsinstitutioner för att göra det möjligt för studenter från skilda tillhörigheter av ras, etnicitet och klass, att erfara framgång och social mobilitet i sina utbildningar." (1996, s. 129ff)

Teoretiska perspektiv

Ellström m.fl. red. (1996) beskriver olika strategier som utvecklas i olika dimensioner från detta synsätt; att i läroplanen lyfta fram deltagares erfarenheter genom innehållsintegrering, kunskapskonstruktion (fokusera på metoderna kring kunskap), fördomsreduktion, jämlik pedagogik och stärka skolkulturen. Trots allt tal om att Sverige är mångkulturellt eller flerkulturellt samhälle är kultur och språk de förklarande variablerna för misslyckade studier. Sammanfattningsvis menar författarna att det handlar om att i denna mångfald öka förmågan att möta det främmande och annorlunda.

Kännedom om motivationen hos individen har varit en tillgång för lärare för att individanpassa studierna och få deltagaren mer delaktig i studierna. Paldanius (2002, s. 73) citerar Bourdieu i betydelse av motivationen som uppstår och existerar i relationen mellan individen och omgivningen.

"Människan är aktivt handlande eftersom motivationens funktion är att undvika likgiltighet och framställa sig själv som en aktiv person."

Andresen red. (2002) beskriver betydelsen av motivationen som igångsättare av den egna processen och för att aktivt delta i grupprocessen.

Paldanius (2002) tolkar Bourdieus och menar att passiviteten är lika med arbetslöshet och kan ses som:

"... att hamna i en ny social verklighet där arbetsförmedlingen är den första auktoritet som inbjuder till spelet av den nya verkligheten. Institutionen tilldelar agenten en identitet och sig själv en funktion som innebär att agenten skall besöka dem med jämna mellanrum för att få hjälp, men kanske framförallt för att kunna utöva kontroll och samtidigt trygga deras verksamhet." (2002, s. 73).

Avslutningsvis diskuterar Paldanius (1999) dimensionerna vertikal och horisontell delaktighet där vertikal inbegriper huvudsakligen delaktigheter i beslutsprocesser som oftast är uppifrån initierad och tillåter deltagare att delta i besluten (s.k. delegering). Horisontell delaktighet är giltig mellan relationer på samma nivå och är en fokusering på individers behov av frihet och makt över lokala beslut. Exempelvis inom vuxenutbildningens organisation är *"läraren den professionelle som genom att vinna respekt hos studerande vinner makt"* (1999, s. 146). Ledningen är beroende av lärarnas kunskaper om t ex elevens behov och kunskap.

Metod

---

3. METOD

Bakgrunden till att utvärderingsenkäten genomförts under år 1998-2001 är att Kunskapslyftskommittén (1997, Dnr 24/94) fastslår att en kommun som tilldelats statligt stöd är skyldig att medverka i uppföljning och utvärdering av verksamheten. Ett

utvärderingsmaterial författades av Clas-Uno Frykholm (1998), forskare vid Umeå universitet, på uppdrag av Delegationen för kunskapslyftet. Syftet var att ge ett servicematerial som stöd till kommunerna. I utvärderingsmaterialet definierar Skolverket att utbildningsverksamheter ska utvärderas genom att granska och värdera särskilt utvalda delar gentemot överenskomna kriterier. Skolverket menar att uttrycket ”särskilt utvalda delar” markerar att utvärdering aldrig kan innebära en fullständig granskning och värdering av hela skolverksamheten utan alltid ett urval av den för att få en djupare inblick i hur verksamheten i stort fungerar och där man vill veta mer. Vem som ska utvärdera i kommunen eller hur utvärderingen ska genomföras definieras inte. Principiellt föreslås flera lösningar på vem som ska utvärdera:

- av personer centralt placerade i kommunen som ansvarar för uppföljning och utvärdering av skolverksamhet
- av projektanställda inom Kunskapslyftet
- av oberoende konsulter som upphandlats för ändamålet
- av personer som är direkt involverade i verksamheten på fältet

Förutom en enkät följdes utvärderingsarbetet upp med uppföljningsmöten med studerande, lärare och ansvariga för utbildningarna. Utifrån delegationens servicematerial satte projektgruppen för Kunskapslyftet i Landskrona samman ett antal enkätfrågor, där syftet var inriktat mot projektets karaktär, dvs. utveckling och förändring av Kunskapslyftets mål och syfte, enligt följande s.k. åtgärdsområden:

- vuxenanpassa och pedagogiskt förnya vuxenutbildningen mot bakgrund av individens behov och kompetenskrav i arbetslivet
- utveckla infrastrukturen såsom nätverk, tjänster och tekniska anordningar, som krävs för att vidga möjligheterna för vuxnas kunskapssökande
- fördjupad samverkan med arbetsförmedlingen, arbetsgivare och arbetstagare i planering och genomförande av utbildningssatsningen
- främja jämställdhet mellan kvinnor och män

Andra åtgärdsområden som projektgruppen skulle fokusera på var:

- bedriva uppsökande verksamhet, planera rekryteringen, validering och vägledning
- bedömning av utbildningsanordnares förmåga och lämplighet att genomföra planerad verksamhet

---

Metod

- skapa samverkansformer mellan anordnare för utveckling av vuxenutbildningen
- säkerställa utbildningens kvalitet, dvs. uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och kvalitetsredovisning
- kvantitativa målen uttryckt i verksamhetspoäng/gymnasiepoäng

Dessa åtgärdsområden redovisades i mars år 2002 i en utvärderingsrapport för Kunskapslyftet i Landskrona (Kallstenius, 2002).

3.1 Undersökningsmetod

Undersökningsmetoden har varit kvantitativ med enkät som grundmaterial. Som jag nämnt inledningsvis har jag haft problem med att utvärderingsenkäten som genomfördes på uppdrag av ledningsgruppen, gjordes i ett annat sammanhang än utifrån socialpsykologiska frågeställningar. Syftet med enkäten var först och främst att mäta om de studerande varit nöjda eller missnöjda med utbildningen för att vid behov åtgärda brister på ett snabbt och

effektivt sätt. Enkäten syftade också till att fungera som ett diskussionsunderlag vid uppföljningsmöten med studerande och ansvariga, samt att fungera som dokumentation till Skolverkets uppföljningsmöten med projektgruppen. Sammanfattningsvis har problemen varit följande:

1. Frågorna som ställts i utvärderingsenkäten var baserade på måluppfyllelsen av Kunskapslyftet och inte utifrån socialpsykologisk teori eller frågeställning. Intervjuer med halvstrukturerade/halvöppna frågor hade bättre kunnat belysa socialpsykologiska aspekter utifrån ”social interaktion” och ”delaktighet”.
2. Min egen delaktighet som utvärderare och observatör har gjort att övergången från praktiskt problemlösande perspektiv till ett mer vetenskapligt analyserande perspektiv har varit komplicerad.

Det positiva med en kvantitativ metod är att jag kan analysera skillnader och likheter mellan kvinnor och män respektive mellan olika åldersgrupper.

3.1.1 Utvärderingsenkät

Alla studerande inom ramen för Kunskapslyftet, oavsett utbildningsanordnare, har haft tillgång till en Internetbaserad enkät under åren 1998-2001. När projektgruppen ställde samman enkäten våren 1998, genomfördes en förstudie, via en enkät med ett större antal frågor (40) till ett antal studeranden i en av utbildningarna. I förstudien framkom det att det var för många frågor och antalet frågor sänktes från 40 till 30. Därefter lades den bearbetade enkäten ut på Internet våren 1998 och alla studerande på Kunskapslyftet i Landskrona fick svara på en nätbaserad enkät, se bilaga 2, ungefär en till tre gånger beroende på utbildningens längd. Enkäten låg online på Internet i cirka tre veckor vid varje utvärderingsperiod. Enkäten kodades in i ett statistikprogram med beteckningen ”Business intelligence” som utformats av

---

Metod

Datainstitutet i Göteborg. En utredare på Barn- och utbildningsförvaltningen i Landskrona bearbetade enkätsvaren och tog fram tabeller efter mitt önskemål.

Varje studerande fick en Internetadress och en kod för inloggning vilket innebar både anonymitet och säkerhet. Studerande som inte varit uppkopplade på Internet i utbildningen, eller var ovana datoranvändare, fick istället enkäten i pappersform av läraren. De pappersfyllda enkätsvaren lämnades in till Kunskapslyftets projektgrupp där en administratör registrerade svaren med en kod för inloggning på Internetadressen. Enkäten var uppdelad på 30 huvudfrågor utifrån 9 teman:

<i>Tema:</i>	<i>Enkätfråga:</i>
1. Kön	1
2. Åldersgrupper; 20-25, 26-35, 36-45, 46-55, 56-64	2
3. Personlig upplevelse	8-13, 14-15, 18
4. Motiv till utbildning	3
5. Studiegruppen	6, 16, 25, 28
6. Lärares betydelse	7, 17, 19-21, 27-28
7. Information, läromedel och lokaler	4, 5, 11, 22-24, 26
8. Vad händer efter avslutad utbildning	29
9. Egna synpunkter (fri text)	30

Enkätens två första teman syftade till att kartlägga bakgrundsvariabler. Tema 3, 5 och 6 ”mätte temperaturen” och inställningen hos studerande samt fungerade som diskussionsunderlag på uppföljningsmöten. Två teman syftade till att få en förståelse för varför deltagaren sökt utbildningen och kunna möta deras motiv (tema 4) samt deras

önskemål om framtida utbildning (tema 8). Tema 7 syftade till att mäta bl.a. projektgruppens informationsarbete, läromedel (bl.a. IT) och utbildningslokaler. Tema 9 ställdes för att deltagarna skulle få komma till tals med egna valda ord.

Redovisningen av tema 1 och 2 visas i metodkapitel (avsnitt 3.2.1-2) och tema 4 och 8 under kapitel 4 (avsnitt 4.2.1-2). Tema 3, 5, 6, 9 redovisas i kapitel 5 (avsnitt 5.1-3). Tema 7 redovisas ej eftersom frågorna saknar relevans i uppsatsen och är som kunskap inte användbar i denna studie.

Om man med olika tillvägagångssätt får samma resultat av samma fenomen, tyder detta på att den insamlade informationen är giltig (validitet). 1) Validiteten i denna undersökning har varit komplicerad från början eftersom frågorna ställdes i ett annat sammanhang än om den vore en samhällsvetenskaplig undersökning. Tänkbara lösningar på detta problem hade kunnat vara:

- Att frågorna i enkäten haft flera alternativ t ex att skriva en fri text.
- Att vissa frågor eller påståenden haft svarsalternativet ”*varken eller*” istället för ”*har jag ingen uppfattning om*”.

Metod

- Att vissa frågor och påståenden hade haft instruktioner om att de inte behövt besvaras t ex för deltagare som inte berörts av frågorna (t ex frågor om gruppen för distansstuderande som inte ingått i en studiegrupp).

När det gäller reliabilitet (tillförlitlighet) menar Holme & Solvang (1991) att resultaten skall vara tillförlitliga och att samma eller andra metoder ska ge samma resultat vid förnyad mätning. För att kontrollera reliabiliteten ställdes flera upplevelsefrågor om studierna, studiegruppen och lärare, både i början och i slutet av enkäten, för att se om det blev samma svar.

Anonymiteten i enkäten har säkerställts genom att enkäten har legat online på Internet och försetts med en kod för varje utbildning som därmed utestängt obehöriga.

3.1.2 Representativitet

Problemet med det insamlade materialet är att det inte går att säkerställa *hur många* studeranden som har svarat på enkäten utan endast antalet enkätsvar. I utvärderingsenkäten blev samtliga studerande ombudda att besvara enkäten vid vissa tillfällen, en till tre gånger per utbildning, beroende på utbildningens längd. Genom att utbildningarna har avslutats och nya har påbörjats så har både nya och tidigare tillfrågade svarat på enkäten. Jag antar att eftersom enkäten besvarats en till tre gånger är genomsnittet två gånger per studerande vilket ger ca. 1 058 personer av totalt 2 116 enkätsvar. Men för att kunna uppskatta *antalet personer* som besvarat enkäten, har jag tagit ett slumpmässigt stickprov på ett av de fyra år som enkäten besvarades, år 1999, då enkäten besvarades 440 gånger. Ett stickprov är representativt om det är slumpmässigt draget dvs. oavsett vilken variabel man väljer så tenderar stickprovet att likna populationens.

Jag valde slumpmässigt ut en svarsperiod per utbildning antingen våren eller hösten. Resultatet av antalet personer som besvarat enkäten, bortfallet och totalt antal studerande på utbildningar som pågick, visas i följande tabell:

Metod

Tabell 2.1 Antal svarande vid ett tillfälle per utbildning år 1999

Utbildningar år 1999	Svars-	Bortfall		Summa
	frekvens	Antal	(%)	Antal
Komvux hösten	116	101	(47 %)	217
Komvux våren	72	145	(67 %)	217
IT-assistent våren	32	8	(20 %)	40
Data- och säljutbildning hösten	29	3	(9 %)	32
Omvårdnad 38 v. hösten	28	5	(15 %)	33
Multimediaproducent hösten	26	0	(0 %)	26
Omvårdnad 50 v. våren	24	4	(14 %)	28
Förberedande lärarutb. hösten	15	5	(25 %)	20
Distansstudier, allmänna kurser	10	20	(67 %)	30
Internationell marknadsekonom	9	11	(55 %)	20
Övriga interkommunala kurser	Ej tillfrågats	40	(100 %)	40
Summa	361	342	(49 %)	703

I ovanstående tabell deltog totalt 703 studeranden i Kunskapslyftet och enkäten besvarades 440 gånger samma år. Av 440 enkätsvar var det 361 antal personer dvs. 82 procent av enkätsvaren utgjordes av antalet individer. För att bedöma om detta stickprov förekommer i hela populationen har jag använt begreppet *statistisk felmarginal*, som används när stickprovet aldrig med 100 % säkerhet kan sägas bedöma förekomsten av en viss företeelse i populationen (Svenning, 1996, s 98-103). Den statistiska felmarginalen i 1999 års stickprov (361 av 440) är 4,7 % dvs. grovt räknat 5 procent enligt följande uträkning:

$$82 \pm 2,58 \cdot \sqrt{82 \cdot 18 / 440} \approx 82 \pm 4,7.$$

Jag kan konstatera genom denna beräkning att jag med 99 % sannolikhet kan säga att mellan 77 och 87 procent av enkätsvaren är att betrakta som personer.

Jag kan med andra ord generalisera detta mätresultat från stickprov till population och skatta att 82 procent av totalt antal enkätsvar (2 116) är 1 735 antal personer.

Av det totala antalet personer (2 526) som studerat på Kunskapslyftet under åren 1998-2001 har 1 735 personer (69 %) besvarat enkäten.

3.2. Uppföljningsmöten

Förutom enkäten har jag fått en erfarenhetsbaserad kunskap om de studerande genom att varje fredag under fyra år träffa lärare och utbildningsansvariga för att utvärdera och ”mäta temperaturen” i utbildningarna. Vid dessa möten framkom att

de studerande inte hade något organiserat studeranderåd varpå mötena utökades i januari år 2000 med studeranderepresentanter. Dessa studerande representerade olika utbildningar och växlade var femte eller sjätte vecka. Detta upplystes varje studerande om vid kursstart och fick reda på vilka frågor som skulle tas upp på uppföljningsmötet. De skulle utse nya deltagare vid varje träff och framföra sina egna och gruppens åsikter. Den personliga närvaron av deltagarna gav ett mera aktivt och positivt inflytande.

Enkätfrågorna låg till grund för en mer problemorienterad/åtgärdsinriktad diskussion med de studerande. Uppföljningsmötena har inneburit att de studerande fått en kontinuerlig återkoppling där både deras åsikter och resultaten av enkäten beaktades direkt. Återkoppling av enkätsvaren till de studerande ansvarade lärarna för genom att visa svaren via Internet och diskutera dem i klassrummet.

Förutom deltagarinflytandet fördes en intensiv dialog med lärare och utbildningsansvariga samt även arbetsförmedlingens personal vid vissa tillfällen t.ex. inför antagningar och utvärderingar av orienteringskurser. Dialogen med utbildningsansvariga har rört frågor kring rekrytering, studiestöd, avhopp och ersättare, ökad vägledaresurs mot slutet av kursen, enskilda vägledarsamtal samt formella eller informella samtal med Kunskapslyftets rektor. De olika utbildnings- anordnarna har genom åren varit mycket positiva till att projektgruppen följt upp alla utbildningar genom täta och kontinuerliga uppföljningsmöten, vilket framkom vid utbildningsanordnarnas träff med Skolverket i Lund våren 2000. De uttryckte att de kände sig positivt uppbackade av projektgruppen som beställare av utbildningarna.

Som projektsamordnare har jag fått en erfarenhetsbaserad kunskap om de studerande där min personliga uppfattning av dessa möten är följande:

- De flesta är korttidsutbildade dvs. studieovana.
- Förhållandevis många män har deltagit.
- Stor andel äldre har deltagit.
- Speciellt de första två åren hoppade förhållandevis många av pga. problem med studiestödets administration.
- Kvinnor som varit osäkra om vad de skulle studera har väglets individuellt.
- Många är invandrare som klarat studier på gymnasial nivå.
- Majoriteten studerande har fullföljt sina studier.
- Stor andel har deltagit i utvärderingar.
- Förhållandevis många har tyckt att det varit roligt och stimulerande att studera!

Metod

- Stora skillnader på förkunskaperna i studiegrupperna.
- Många har haft stort utbyte av att träffa andra arbetslösa och/eller personer med invandrarbakgrund.

Skälen till att uppföljningsmötena blivit positiva kan vara att:

- Projektgruppen har arbetat som koordinatör mellan utbildningsbehovet hos korttidsutbildade arbetslösa och arbetsmarknadens krav på utbildning samt därefter upphandlat dessa.

- Rekrytering till utbildningarna har genomförts i samverkan mellan vuxenutbildningens vägledare och ett antal arbetsförmedlare, som haft god utbildningsinsikt och samarbetsförmåga.
- De flesta studerande har blivit vägledade av professionella vägledare och gjort en individuell studieplanering.
- Utbildningarna har genomförts av utbildningsanordnare med stor lyhördhet för individens och gruppens behov, arbetsmarknadens krav (kompetenskrav) och anpassning inför högre utbildningsnivåer.
- Kreativa lösningar på flexibelt lärande genom enskild- eller grupphandledning, grupsammansättningar och olika distributionsformer t ex nätbaserad utbildning.
- Stor medkänsla av lärare för den studerandes utbildningssituation.
- Månatliga uppföljningsträffar i utbildningarna där problemen snabbt kunnat åtgärdas och där deltagarna har kommit till tals.

Utifrån dessa erfarenheter vill jag påstå att vuxenutbildningen skapar förutsättningar för livslångt lärande när följande konkreta strategier följs:

Om man undersöker vad de korttidsutbildade och arbetslösa har för studiebehov, för att de ska få ett jobb eller vill studera vidare, och anpassar utbildningarna efter deras behov så fullföljs utbildningarna.

De studerande får bättre självförtroende genom upplevelsen av att det är roligt att studera om utbildningen genomförs av lärare med empatiskt och flexibelt förhållningssätt, att individer i gruppen samverkar stödjande och har förmågan att möta det annorlunda samt att deltagarinflytande fungerar i uppföljningen av utbildningen.

Detta gäller för både yngre och äldre samt för kvinnor och män!

Studerande på Kunskapslyftet i Landskrona

4. STUDERANDE PÅ KUNSKAPSLYFTET I LANDSKRONA

4.1 Kunskapslyftet i Landskrona

När Kunskapslyftet startade 1997 fanns ett uppdämt behov av utbildningsinsatser med ett rekryterande studiestöd som innebar ett ekonomiskt erbjudande för många. En ansökan om statsbidrag inlämnades gemensamt från de kommunala förvaltningarna och från statliga arbetsförmedlingen i Landskrona. Behovet av utbildningar inom ramen för Kunskapslyftet var stort genom hög arbetslöshet och långtidsarbetslösa, hög flyktinginvandring och traditionellt låga utbildningsnivåer. Efter Öresundsvarvets utdragna kamp om nedläggning mellan år 1976 och 1983 (Angelöw, 1988) då nedläggningen var ett faktum fanns ett stort behov av nya verksamheter i kommunen. Olika insatser genomfördes från stat och kommun men alla arbetslösa hittade inte sysselsättning och studietraditionen var låg. Än idag saknar en del arbetslösa 3: årigt gymnasium.

Planeringen och genomförandet av Kunskapslyftets utbildningar har utgått från denna lägesbeskrivning av Landskrona vilket har inneburit att utbildningsinsatser i början av

projektet baserats på individens efterfrågan på utbildningsinriktningar och resultat i utbildningar mot vårddyrket och verkstadsindustrin för att i senare skede inriktas mot bredare grundutbildningar (t ex grundläggande IT, orienteringskurser och lärarförberedande utbildning, se bilaga 1).

4.1.1 Projektorganisation

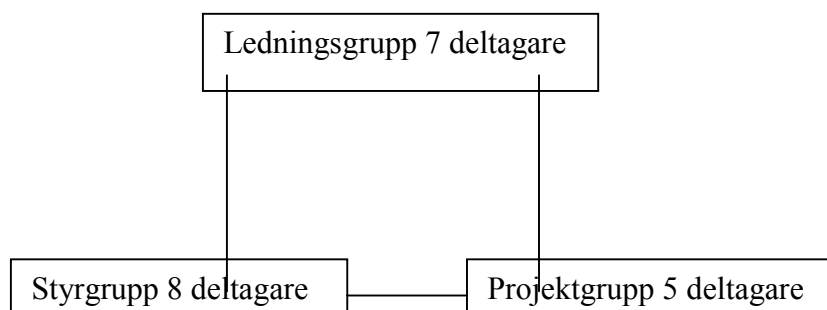
Planeringen av Kunskapslyftets organisation påbörjades under hösten 1996 då kommunstyrelsen utsåg ett arbetsutskott med tre politiker som skulle ansvara för Kunskapslyftet, en så kallad ledningsgrupp. Dessa tre politiker tog till sin hjälp kommundirektören, förvaltningschefen för Barn- och utbildningsförvaltningen, förvaltningschefen för Arbets- och socialförvaltningen samt arbetsförmedlingens chef. Ledningsgruppen har varit ytterst ansvariga för statsbidraget och att utbildningarna upphandlats enligt lagen om offentlig upphandling (LOU). Inom Ledningsgruppen utsågs en styrgrupp för att bl.a. bereda ansökan av statsbidrag och upphandlingarna av utbildningar. Styrgruppen utsåg en projektgrupp för genomförandet av verksamheten. Styrgrupp och projektgrupp har samarbetat med resultatredovisning och uppföljning inför ledningsgruppen, enligt nästa bild.

Projektgruppen har bestått av följande personer; en rektor från Komvux (25-50 %), en projektsamordnare (100 %) och en studie- och yrkesvägledare (100 %) vilka samtliga anställdes i januari 1997. Ytterligare en studie- och yrkesvägledare (50-100 %) rekryterades i juni 1997 och en administratör (100 %) i juni 1999. Samtliga ovanstående grupper har haft täta och kontinuerliga möten genom åren.

Studera på Kunskapslyftet i Landskrona

Kunskapslyftets organisation i Landskrona kommun

Landskrona kommuns lokala målsättningar med Kunskapslyftets organisering har varit att samverka med arbetsförmedlingen och ha en mångfald av utbildnings- anordnare för att möta individens enskilda behov av utbildningar och arbets- marknadens krav på kompetens. Detta har inneburit att projektgruppen har arbetat i lokaler i närheten av arbetsförmedlingen i Landskrona. Två studie- och yrkes- vägledare har arbetat halva sin arbetstid på arbetsförmedlingen i en öppen vägledningsjour med att göra individuella studieplaner med sökanden. För övrigt har projektgruppen samverkat med arbetsförmedlingen kring arbetsplatsförlagda utbildningar och förberedande insatser för långtidsarbetslösa i så kallade orienteringskurser. Information om studier på Kunskapslyftet har studerande fått via vägledare på Kunskapslyftet (58 procent), Komvux (38 procent) och arbetsförmedlingen (26 procent), dvs. de studerande har haft flera kontakter med vägledare från olika institutioner. Studie- och yrkesvägledarna har informerat och väglett arbetslösa både genom personliga samtal och i grupp.

4.1.2. Utbildningsinriktningar

Från början av projektet 1997 tog Ledningsgruppen för Kunskapslyftet ett politiskt beslut att förlägga ett visst antal helårsplatser direkt i Komvux regi och att upphandla resterande enligt LOU. Komvux basorganisation har haft 243 helårsplatser inom allmänteoretiska kurser varje år och andelen tilldelade platser i Kunskapslyftets regi har minskat från 42 % till 30 %.

Kunskapslyftets omfattning har varierat mellan åren 1997-2001 (Kallstenius, 2002):

År	Helårsplatser	Egen regi (Komvux)	Statsbidrag (1000-tal kr)
• 1997-1998	600 helårsplatser	42 %	21 081
• 1999	525 helårsplatser	37 %	16 486
• 2000	597 helårsplatser	31 %	20 327
• 2001	536 helårsplatser	30 %	18 440

Kunskapslyftet har erbjudit tre olika kompletterande utbildningsinriktningar;

1) orienteringskurser 2) yrkesinriktade kurser 3) allmänteoretiska kurser (se bilaga 1).

Studering på Kunskapslyftet i Landskrona

---

60 procent av verksamheten på Kunskapslyftet i Landskrona har varit yrkesinriktade utbildningar, återkommande varje år och genomförts till största delen av upphandlad utbildning av externa utbildningsanordnare. Av de yrkesinriktade utbildningarna har förändringen av inriktningar över åren gått från verkstadsindustrin till informationsteknologin: IKT. (Information - Kommunikation – Teknik). Dessutom har en förändring skett från traditionell undervisning i omvårdnadsprogrammets yrkeskurser till flexibla omvårdnadskurser på distans med betygsgvalidering. En annan förändring har varit de senaste årens intresse för vidarestudier inför högre utbildningar dvs. högskola och universitet. Speciellt har intresset ökat inom förberedande utbildningar inför lärarhögskolan och vårdhögskolan samt distanskurser inom behörighetskurser (kärnämnen).

35 procent av Kunskapslyftet har genomförts inom ramen för kärnämnesstudier och allmänna kurser där den störste anordnaren varit Komvux. Under åren 1997-2001 har det genomförts distansutbildning med handledning genom två utbildnings- anordnare: Liber-Hermods AB och Lernia AB. De senaste åren har det skett en ökning av studerande som har arbete men saknar 3: årig gymnasiekompetens.

Resterande 5 procent har genomförts som orienteringskurser. Dessa kurser har upphandlats av externa anordnare och har ökat från 2-3 procent de första åren till 5-6 procent det senaste. Syftet med orienteringskurser är att de skall vara motivations- höjande med information om studier och arbete. Orienteringskurserna har genomförts i 8-10 veckor som utbildningspaket de första åren med flera olika utbildningsanordnare och förändrats över åren till att vara anpassade till arbetslösas behov av information, motiverande insatser och behov av studie- och yrkes- vägledning med flexibla starter varje månad.

Utbildningsutbudet har varierat mellan terminerna och åren beroende på individers och arbetsmarknadens önskemål/behov. Önskemålen hos individer har inhämtats av studie- och yrkesvägledare i projektgruppen för Kunskapslyftet, på Komvux och hos arbetsförmedlingens vägledare. Behov av utbildningar för att möta både den lokala och regionala arbetsmarknaden generellt har framkommit från de prognoser som Länsarbetsnämnden sammanställt kontinuerligt och från utbildningsansvariga på arbetsförmedlingen i Landskrona.

4.2 Studerande på Kunskapslyftet i Landskrona

Enligt Statistiska centralbyrån (SCB) år 2001 hade Landskrona kommun ca 38 000 invånare. I åldersgruppen 20 till 64 år hade 26 procent lägre utbildning än gymnasium. 37 procent var

utrikes födda personer. Landskrona hade tredje högsta arbetslösheten i Skåne, efter Malmö och Helsingborg. Enligt statistiska centralbyråns hemsida (<http://www.landskrona.se/kommun/kf/faktamappen/scbfolder/sida2.htm>, sökdatum 14.8.2002) fanns i början och i slutet av Kunskapslyftet följande arbetslöshetsstatistik för Landskrona, Skåne och landet:

Studera på Kunskapslyftet i Landskrona

- År 1997 fanns 7,6 procent öppet arbetslösa i Landskrona, 7,3 procent i Skåne och 6,6 procent i hela landet.
- År 2001 fanns 5 procent öppet arbetslösa i Landskrona, 4,2 procent i Skåne och 3,4 procent i hela landet.

Under åren 1997-2001 har totalt 3 069 personer genomgått utbildning inom ramen för Kunskapslyftet i Landskrona. Av dessa personer har 2 526 personer haft möjlighet att besvara utvärderingsenkäten under åren 1998-2001. Projektgruppen på Kunskapslyftet beräknade vid två tillfällen, hösten 1998 och 1999, hur många som hoppat av utbildningarna. Resultatet blev cirka 10 procent avhopp. I utvärderingsenkäten har en av frågorna (nr 18) varit ett påstående - ”Jag har tänkt hoppa av studierna.”, se tabell 5.4 i kapitel 5. Resultatsammanställningen av påståendet visade att 27 procent av kvinnorna jämfört med 18 procent av männen har tänkt hoppa av respektive 25 procent av de yngre och 23 procent av de äldre. Men i själva verket hoppade var tionde person av studierna.

4.2.1 Kvinnor och män

Andelen kvinnor i kommunal vuxenutbildning har under lång tid varit 70 procent. Många kommuner har därför genomfört riktade insatser för att nå fler män. Under de fem år som Kunskapslyftet pågått har andelen män varierat svagt uppåt och nedåt över riket. Skolverket (2001) redovisar att mellan våren 2000 och hösten 2000 minskade andelen män i utbildning med 1 procentenhet till 32 procent. Enligt Skolverket har högst andel män i gymnasial vuxenutbildning funnits i storstäder, glesbygds- kommuner och större städer (mellan 34 och 39 procent). I landsbygdskommuner däremot var andelen män 25 procent. Av de totalt 3 069 personer som genomgått utbildning inom Kunskapslyftet i Landskrona mellan år 1997 och 2001, var 1 027 män vilket motsvarar 33 procent. I undersökningsgruppen har 31 procent varit män (mellan år 1998-2001). I nedanstående tabell redovisas antalet kvinnor och män som besvarat enkäten under åren 1998-2001:

Tabell 4.1 Kön år 1998-2001

Kön	Frekvens	%
Kvinna	1 197	69
Man	538	31
Totalt	1 735	100

Totalt besvarades enkäten 2 116 gånger av 1 735 antal studerande. Könsfördelningen är således samma över åren och lika ojämn som de riksrepresentativa andelar som Lander & Larson (1998) rapporterar; två tredjedelar av deltagarna är kvinnor.

Studera på Kunskapslyftet i Landskrona

Tabell 4.2 Relationen kvinnor och män i åldersindelade grupper

	20-25 år	26-35 år	36-45 år	46-55 år	56-64 år
Kvinna	66	69	70	67	63
Man	34	31	30	33	37
Totalt	100	100	100	100	100

I relationen kvinnor och män är den största åldersgruppen bland kvinnor i ålder 36 till 45 år och bland män mellan 56 och 64 år.

4.2.2 Ålder

Målgruppen för kunskapslyftet har varit personer mellan 20 år och 64 år, (SOU 1996: 27). Nedan redovisas bakgrundsvariabeln ålder och har indelats som en dikotomi yngre och äldre för att underlätta bearbetning och analys i denna uppsats. De yngre är mellan 20 och 35 år och de äldre är mellan 36 och 64 år. Indelningen är gjord utifrån databearbetning som haft fem åldersgrupper där 20-25 år och 25-35 år är yngre samt 35-45 år, 45-55 år och över 55 år är äldre. Följande tabell visar datainsamlingens åldersindelningar för undersökningsgruppen:

Tabell 4.3 Åldersgrupper år 1998-2001 av 1 735 deltagare

Åldersgrupper	frekvens	%
<=25 år	503	24
>25 och <=35 år	750	35
>35 och <=45 år	458	22
>45 och <=55 år	208	10
>55 och uppåt	56	3
Ej angivit svar	141	6
Totalt	2116	100

I denna tabell framgår att majoriteten är yngre (59 %). En möjlig förklaring till varför 141 personer inte angivit någon ålder (6 %) kan vara könsbundet, dvs. att kvinnor inte vill ange sin ålder eller att man kan ha missförstått frågan ”*Ange din ålder*” med att ange sitt födelseår. Samtliga i undersökningsgruppen redovisas i följande åldersgrupper i nedanstående tabell:

Tabell 4.4 Åldersgrupper år 1997-2001 av 3 069 deltagare

Ålder	år 1997	1998	1999	2000/2001 (%)
1) 20 - 25 år	16	24	21	13
2) 26 - 35 år	48	39	30	38
3) 36 - 45 år	23	27	28	30
4) 46 - 55 år	12	9	20	16
5) 56 - 64 år	1	1	1	3
Totalt	100	100	100	100

Studering på Kunskapslyftet i Landskrona

Varje år har den största åldersgruppen varit mellan 26 och 35 år. Den näst största gruppen har varit mellan 36 och 45 år vilket resulterar i att 66 procent har varit mellan 26 och 45 år av det totala deltagandet i Kunskapslyftet. Av de fem år som Kunskapslyftet pågått var 1999 året då störst andel 46-55 år deltog. Samma år var de fyra största åldersgrupperna nästan lika stora.

1997 fanns 36 procent äldre och år 2001 fanns 49 procent dvs. de äldre har ökat med åren, precis som övriga delar av landet.

Nationellt under de två första åren i Kunskapslyftet ökade andelen kursdeltagare över 30 år från 49 procent hösten 1997 till 60 procent våren 1999. enligt Skolverkets delårsrapport 9, (2001). Därefter har andelen varierat mellan 56 och 58 procent men uppgick våren 2001 till 61 procent. Högst andel elever över 30 år hade glesbygdskommuner, landsbygdskommuner och mindre övriga kommuner, lägst var andelen i storstäder och större städer.

Undersökningsgruppen har haft en annan åldersindelning än Skolverket; över 35 år istället för över 30 år. Deltagandet av de äldre över 35 år har ökat sedan 1997, från 36 procent till 49 procent år 2001, enligt tabell 4.4. Men för att göra en jämförelse med Landskrona som tillhör medelstora städer, har jag valt år 1999 som stickprov för en åldersgrupp med uppdelningen under och över 30 år. Av stickprovet var majoriteten av både kvinnorna och männen över 30 år (55 och 58 %).

Tabell 4.5 Relationen mellan kvinnor och män $\pm$ 30 år (1999) %

	Under 30 år	Över 30 år
Kvinnor	63	74
Män	37	26
Totalt	100	100

4.2.3 Utbildningsbakgrund

Uppgifter om de studerandes utbildningsbakgrund har hämtats från ett databaserat elevregistreringssystem (Progma) som Komvux i Landskrona använt under projekttidens gång. Kunskapslyftet har riktats mot korttidsutbildade dvs. de som inte har haft treårig gymnasiekompetens och enligt Ellström m.fl. red. (1996) är det just dessa grupper som är svårast att rekrytera. I nedanstående tabell redovisas utbildningsbakgrund utifrån samtliga studerande på Kunskapslyftet i Landskrona.

Tabell 4.6 Utbildningsbakgrund på Kunskapslyftet i Landskrona år 1997-2001:

Utbildningsbakgrund	Procent (%)
A- Folkskola	2
B- Grundskola	24
C- Gymnasial utbildning, högst 2 år	35
D- Gymnasial utbildning, längre än 2år	12
E- Högskoleutbildning	2
F- Annan utbildning (ex. yrkesutbildning, AMU)	6
G- Utländsk utbildning	19
Totalt	100

Studerande på Kunskapslyftet i Landskrona

Av de korttidsutbildade har flest deltagare haft högst 2-årig gymnasial utbildning (35 %) och därefter följer *folkskola* och *grundskola* (26 %), vilket ger sammanlagt 61 procent. Dessutom tillkommer 6 procent för *annan utbildning*, dvs. arbetsmarknadsutbildning och studiecirkel. Den sista tabellgruppen *utländsk utbildning* (19 procent) har inte bara varit personer med invandrarbakgrund utan även kunnat bestå av svenskar som studerat utomlands. Men för Landskronas del har den största gruppen varit invandrare från bland annat f.d. Jugoslavien. Utbildningsbakgrunden för dem med utländsk utbildning är inte undersökt. Därför gör jag ett hypotetiskt antagande, som jag baserat på Skolverkets delårsrapport nr. 5 (1999) som redovisar att hälften av studerande med invandrarbakgrund hade högst 2-årig gymnasial utbildning, att cirka 10 procent av dem med utländsk utbildningsbakgrund är korttidsutbildade.

Således har cirka 77 procent av deltagarna varit korttidsutbildade på Kunskapslyftet i Landskrona kommun. Detta innebär att Kunskapslyftet i Landskrona har rekryterat

förhållandevis stor andel korttidsutbildade jämfört med övriga landet (Skolverket, 2002), se tabell 4.7. Skolverket visar på att andel kursdeltagare med högst 2-årig gymnasieutbildning har varierat mellan lägst 64 procent hösten 1997 och högst 70 procent hösten 1998. Våren 2000 och våren 2001 var andelarna 64 respektive 58 procent.

Tabell 4.7 Kursdeltagares utbildningsbakgrund i Sverige. (Skolverket 2002)

Utbildningsbakgrund	Andel av kursdeltagarna, %					
	Höst 1997	Höst 1998	Höst 1999	Vår 2000	Höst 2000	Vår 2001
Okänd utbildning	1	1	2	1	2	1
Förgymnasial < 9år	2	2	2	2	2	2
Förgymnasial 9-10 år	18	22	25	23	26	16
Gymn. utbildning högst 2	43	45	40	38	37	39
Gymn. Utbildning > 2år	27	21	23	26	23	31
Eftergymn. utbildning < 3 år	7	6	6	7	7	7
Eftergymn. Utbildning >=3år	3	2	3	3	3	4
TOTALT	100	100	100	100	100	100

Utbildningsbakgrunden skiljer sig mellan kommungrupperna enligt Skolverkets delårsrapport nr 9, 2002 (<http://www.skolverket.se/fakta/statistik/index.shtml>, sökdatum 14.8.2002). I storstäder, större städer och förortskommuner genomfördes mellan 49 och 57 procent av studierna, av elever med högst tvåårig gymnasial utbildning, medan motsvarande andel i övriga kommungrupper, inklusive Landskrona som är en medelstor stad, låg mellan 59 och 66 procent.

Studering på Kunskapslyftet i Landskrona

4.2.4 Motiv till studier

Kunskapslyftskommittén skriver (SOU 1998: 51) att vuxenutbildningen måste ta reda på studiemotiven hos målgruppen för att förstå individuella behov och anpassa studierna efter den studerandes förutsättningar. Inte minst ur motivationssynpunkt är det viktigt att individen är delaktig i planeringen av sin egen utbildning och får stöd att ta ansvar för den egna studieplaneringen.

Arbetslösas efterfrågan av utbildningar i Landskrona har fångats upp vid den individuella studieplaneringen som skett via vägledningssamtal. Projektgruppen har följt upp studerandemotiven under utbildningens gång genom att ställa en fråga i enkäten ”*Varför deltar du i Kunskapslyftet?*”, (se bilaga 2), för att få en förståelse för individernas behov och anpassning ur motivationssynpunkt. En annan viktig anledning till att ställa frågan har gällt upphandling av yrkesinriktade utbildningar, där studiemotiven har varit vägledande när det gällt upplägget i utbildningarna.

När det gäller frågan om varför de studerande deltar i Kunskapslyftet är svaren svårtolkad pga. att de studerande har angett flera alternativ. Det finns däremot ett mönster i svaren: Män och kvinnor uppger samma skäl varför deltar.

Det är ingen skillnad mellan män och kvinnor när det gäller varför de deltar i Kunskapslyftets studier. Däremot visas skillnader mellan åldersgrupperna:

Majoriteten av de yngre (ca. 70 %) har studiemotiv ”*att få möjlighet till fortsatta studier*”. Majoriteten av de äldre (ca. 65 %) har som starkast motiv ”*att få ett jobb*”. 16 procent av den

äldsta åldersgruppen över 55 år visar på betydelsen av ett studiebidrag och har angett ett av alternativen ”för att jag får utbildningen betald” jämfört med 2 procent av den yngsta åldersgruppen mellan 20 och 25 år.

Tabell 4.8 Hopp om arbete och vidare studier för kön och ålder %.

	Kvinnor	Män	Yngre	Äldre
1. Den utbildning jag går ger mig hopp om att få ett arbete!				
<i>Stämmer/stämmer bra</i>	64	62	61	63
<i>Varken eller</i>	25	25	26	24
2. Den utbildning jag går ger mig goda möjligheter att studera vidare!				
<i>Stämmer/stämmer bra</i>	82	80	84	73
<i>Varken eller</i>	14	15	13	19

I ovanstående tabell ställs frågan om varför de deltar i studierna genom två påståenden: ”Den pågående utbildningen ger mig hopp om att få arbete” och ”ger mig goda möjligheter att studera vidare”. Varje påstående har haft fem svarsalternativ (*stämmer bra, stämmer, varken eller, stämmer dåligt, stämmer mycket dåligt*). Jag har valt att slå samman två svarsalternativ (”*stämmer/stämmer bra*”) för att lättare åskådliggöra svaren och redovisar de sammanslagna samt det neutrala påståendet ”*Varken eller*”.

Studering på Kunskapslyftet i Landskrona

Förutom kvantifieringen av påståenden nedan följer några utvalda citat från ”*egna synpunkter*”.

Majoriteten anser att motiven att delta i Kunskapslyftet är att både få hopp om att få arbete och goda möjligheter att studera vidare. De äldre har något mindre andel att utbildningen ger dem goda möjligheter att studera.

”Det är skönt att man kan få en andra chans. Jag hade fullständiga betyg från gymnasieskolan, men har efter några års arbete kommit på att jag egentligen vill göra något helt annat. Då är det skönt att vuxenutbildningen finns och tar så väl hand om en. Tack!”

Uppföljningsmöten

Inflytandet och delaktigheten i valet av utbildningsinriktningar har tillgodosetts genom de individuella studieplanerna i vägledningssamtalen. Dessutom har inflytandet ökat sedan januari 2000 då de studerande även deltagit i uppföljningsmöten tillsammans med projektgruppen för Kunskapslyftet. Resultatet av inflytandet har visat att 60 procent har valt yrkesinriktad utbildning, 35 procent allmänteoretiska studier och 5 procent orienterande kurser (se bilaga 1).

Den största gruppen av de arbetslösa som genomgått yrkesinriktad utbildning har varit de som haft som motiv att få ett arbete direkt efter avslutad kurs. Övriga av de arbetslösa har bl.a. haft motivet att få studera vidare i ett yrkesområde, t ex karriär inom vårddyrkena; från undersköterska till sjuksköterska. Bland dem som redan har ett arbete, har motivet för yrkesinriktade studier varit att öka sin kompetens i arbetet eller för att byta yrkesinriktning. Även studerandeinflytandet i upplägget av arbetsplatsförlagda utbildningar har varit av betydelse för de arbetslösa genom möjligheten att praktisera på önskad arbetsplats.

Allmänteoretiska studier har visat på ett motsatt förhållande dvs. att motivet i första hand har varit att studera vidare till högre utbildning och i andra hand att få ett arbete. Undervisningen har i början bedrivits traditionellt genom lärarledda lektioner men har genom påverkan av de studerande efter hand övergått till så kallat flexibelt lärande dels genom handledning enskilt eller i grupp och dels genom distansundervisning via Internet.

En ökning har skett av allmänteoretiska studier, speciellt för dem som redan arbetar (arbetstagare) och som studerar på fritiden. Skälet för detta kan vara att de kan kombinera studier med arbete genom flexibelt lärande samt att de slipper ta lån för att finansiera sina studier.

Studering på Kunskapslyftet i Landskrona

4.2.5 Framtidsplaner efter avslutade studier

Förutom frågan om varför man studerar på Kunskapslyftet har det varit intressant att veta vad de studerande planerar att göra efter studierna. Vuxenutbildningens

utbud har varit en av flera skolformer och varit beroende av övriga reguljära och ickereguljära utbildningssystem för att anpassas till efterföljande (oftast högre) utbildningsinsats såsom arbetsmarknadsutbildning, kvalificerad yrkesutbildning (KY) och universitet/högskola.

I nedanstående tabell 4.9 redovisas frågan om utbildning kontra arbete efter avslutade studier. Därefter redovisas sammanfattningsvis de studiealternativ som föreslagits i sista enkätfrågan.

Tabell 4.9 Framtidsplaner för kvinnor och män resp. yngre och äldre (%).

Alternativ	Kvinnor	Män	Yngre 20-35 år	Äldre 36-64 år
Börja arbeta, söka nytt arbete	35	37	30	39
Börja arbeta, på tidigare arbetsplats	12	6	8	14
Börja arbeta, har redan fått nytt arbete	2	3	3	1
Totalt Börja arbeta	49	46	41	54
Högskolestudier	29	32	40	17
Arbetsmarknadsutbildning (via arbetsförmedlingen)	5	13	7	10
Gymnasiala studier	4	8	5	4
Totalt Fortsätta studera	38	53	52	31
Ej angivit svar	13	1	7	15
TOTALT	100	100	100	100

Majoriteten av de äldre och nästan hälften av både kvinnorna och männen avser att efter avslutad utbildning börja arbeta.

Majoriteten av männen respektive de yngre avser att fortsätta studera.

Större andel kvinnor än män har tänkt fortsätta att arbeta på tidigare arbetsplats och större andel äldre än yngre.

Större andel män än kvinnor vill söka till arbetsmarknadsutbildning via arbetsförmedlingen.

Större andel yngre än äldre önskar studera på högskolan.

Studering på Kunskapslyftet i Landskrona

I enkäten har de studerande fått ange ett eller flera alternativ på följdfrågan ”om de önskar studera vidare vilka studiealternativ skulle de söka”. Små skillnader på 3-4 procent påvisas mellan kvinnor och män resp. yngre och äldre.

Större andel män än kvinnor och yngre än äldre söker till tekniska program.

Större andel män än kvinnor söker till kvalificerad utbildning (KY).

Större andel kvinnor än män och yngre än äldre söker till lärarhögskolan

Större andel kvinnor än män söker till socialhögskolan.

4.3 Sammanfattning

Sammanfattningsvis har 3 069 studerande genomgått utbildningar inom Kunskapslyftets ram i Landskrona mellan 1997 och 2001. Av dessa har 2 526 ingått i undersökningsgruppen och 1 735 personer har besvarat enkäten mellan 1998 och 2001. 10 procent har gjort studieavbrott (avhopp).

Kön

Majoriteten av de studerande har varit kvinnor (67 procent). Männerna (33 procent) har deltagit i ungefär samma omfattning oavsett var ifrån de kommer.

Ålder

Majoriteten av de studerande har varit yngre än 35 år (59 procent). 35 procent har varit mellan 25 och 35 år. 27 procent har varit mellan 35 och 45 år. År 1997 deltog 36 procent av de äldre jämfört med 49 procent år 2001 dvs. de äldre har ökat varje år.

Utbildningsbakgrund

Kunskapslyftet i Landskrona har rekryterat större andel korttidsutbildade än övriga delar av landet. 77 procent har haft högst 2-årigt gymnasium. 19 procent har haft utländsk utbildningsbakgrund och cirka hälften av dessa har varit korttidsutbildade.

Studiemotiv

Majoriteten av kvinnorna och männen har angett att de deltagit för att det ger lika mycket möjlighet till fortsatta studier som möjligheter att få ett arbete.

Val av utbildningsinriktningar

Vid valet av utbildningsinriktningar har inflytande och delaktighet tillgodosetts genom de individuella studieplanerna i vägledningssamtalen och genom delaktighet på uppföljningsmöten tillsammans med projektgruppen för Kunskapslyftet. Resultatet av inflytandet har visat att 60 procent har valt yrkesinriktad utbildning och 35 procent allmänteoretiska studier samt 5 procent orienteringskurser.

Den största gruppen av de arbetslösa som genomgått yrkesinriktad utbildning (60 %) har varit de som haft som motiv att få arbete direkt efter avslutad kurs. Övriga bland de arbetslösa har haft motivet att få studera vidare i yrket. Även studerande-

---

Studerande på Kunskapslyftet i Landskrona

---

inflytandet i upplägget av arbetsplatsförlagda utbildningar har varit av betydelse för de arbetslösa genom möjligheten att praktisera på önskad arbetsplats.

Bland dem som redan har ett arbete, har motivet för yrkesinriktade studier varit att öka sin kompetens i arbetet eller för att byta yrkesinriktning.

Allmänteoretiska studier har visat på ett motsatt förhållande dvs. att motivet i första hand har varit att studera vidare till högre utbildning och i andra hand att få ett arbete. Undervisningen har i början bedrivits traditionellt genom lärarledda lektioner men har genom

påverkan av de studerande efter hand övergått till så kallat flexibelt lärande dels genom handledning enskilt eller i grupp och dels genom distansundervisning via Internet. En ökning har skett av allmänsteoretiska studier, speciellt för dem som redan arbetar (arbetstagare) och som studerar på fritiden. Skälet för detta kan vara att de kan kombinera studier med arbete genom flexibelt lärande samt att de slipper finansiera sina studier.

Syftet med orienteringskurser är att de skall vara motivationshöjande med information om studier och arbete. Orienteringskurserna har genomförts under 8-10 veckor med start en gång per månad och anpassats flexibelt till de arbetslösas behov av information, motiverande insatser och behov av studie- och yrkesvägledning samt jobbsökeri med allmänbildande inslag.

Framtidsplaner

Framtidsplaner efter avslutade studier visar att majoriteten av de äldre (54 %) avser att efter avslutad utbildning börja arbeta och för de övriga ca. 45 %. Majoriteten av de yngre resp. av männen (ca. 53 %) avser att fortsätta studera liksom 38 % kvinnor resp. 31 % av de äldre. Av dem som vill fortsätta studera önskade en större andel av de yngre (40 %) än de äldre (17 %) att börja studera på högskolan.

Större andel kvinnor än män har tänkt fortsätta att arbeta på tidigare arbetsplats och större andel äldre än yngre har samma avsikt.

Större andel män än kvinnor vill söka till arbetsmarknadsutbildning via arbetsförmedlingen.

Upplevelser av studier, grupp och lärare

---

5. UPPLEVELSER AV STUDIER, GRUPP OCH LÄRARE

I detta avsnitt presenterar jag de bearbetade resultaten av datainsamlingen (enkäten). Jag inleder med att redogöra för resultaten indelat i tre teman: upplevelser av vuxenstudier, studiegruppen och lärare. Under varje tema följer tabeller som redovisar i procent en eller flera frågeställningar. Under tabellen presenterar jag skillnader och likheter mellan kvinnor och män resp. yngre och äldre. Under varje tabell exemplifierar jag (kursivt) med citat från enkätfrågan ”*egna synpunkter*”, för att illustrera positiva och negativa upplevelser. Sist gör jag en sammanfattning.

5.1 Upplevelser av vuxenstudier

Jag redovisar en fråga och sju påståenden som handlar om deltagarnas allmänna upplevelse av vuxenstudier och deras uppfattning om vad studierna har för olika betydelser.

Tabell 5.1 Uppfattning om sitt studieresultat, kön/ålder.

	Kvinnor	Män	Yngre	Äldre
Mycket bra	22	21	23	19

Bra	62	59	59	65
Varken eller	12	15	13	12
Dåligt	3	4	4	2
Mycket dåligt	1	1	1	2
Totalt	100	100	100	100

Mer än 80 procent är positiva till sina studieresultat oavsett ålder eller kön.

”Jag är väldigt positivt inställd till studierna och tycker det är bra att det alltid finns möjligheter att ”snygga till” sina betyg eller skaffa nya.”

Tabell 5.2 Uppfattning om att studier är allmänbildande, kön/ålder.

	Kvinnor	Män	Yngre	Äldre
Håller jag absolut med om	62	52	58	56
Håller jag med om	35	42	37	41
Har jag ingen uppfattning om	2	6	4	2
Håller jag inte med om	1	0	1	1
Håller jag absolut inte med om	0	0	0	0
Totalt	100	100	100	100

Mer än 94 % anser att det är allmänbildande att studera oavsett kön och ålder.

”Jag tycker att studietakten är väldigt hög likaså kraven för att få högsta betyg men för övrigt är det mycket stimulerande att studera som vuxen.”

Upplevelser av studier, grupp och lärare

Tabell 5.3 Uppfattning om att det är roligt att studera, kön/ålder.

	Kvinnor	Män	Yngre	Äldre
Håller jag absolut med om	47	36	39	47
Håller jag med om	46	48	48	45
Har jag ingen uppfattning om	3	10	6	3
Håller jag inte med om	4	5	4	4
Håller jag absolut inte med om	1	2	2	1
Totalt	100	100	99	100

Majoriteten är positiva men kvinnor respektive äldre i större omfattning.

”Det är roligt att studera.”

”En mycket bra och rolig utbildning.”

Tabell 5.4 Upplevelse av självförtroende, avhopp och förväntningar, kön/ålder.

	Kvinnor	Män	Yngre	Äldre
1. Utbildningen jag går ger mig självförtroende! <i>Stämmer/stämmer bra</i> <i>Varken eller</i>	76 18	67 28	68 26	81 14
2. Jag har tänkt hoppa av studierna! <i>Håller inte med/håller absolut inte med</i> <i>Håller med / håller absolut med</i>	69 27	70 18	69 25	72 23
3. Mina förväntningar på kursen är uppfyllda! <i>Håller med om</i> <i>Håller inte med om</i>	63 15	62 11	48 15	62 16
4. Mitt självförtroende har ökat sedan jag började i Kunskapslyftet! <i>Håller med/håller absolut med</i>	61	54	60	65

I tabellen har varje påstående haft fem svarsalternativ: *stämmer bra, stämmer, varken eller, stämmer dåligt, stämmer mycket dåligt* eller *håller absolut med, håller med, har ingen uppfattning om, håller inte med, håller absolut inte med*. Men jag har valt att utelämna *stämmer dåligt/stämmer mycket dåligt* och sammanfört två av de positiva respektive negativa svarsalternativen för att lättare åskådliggöra svaren. Förutom kvantifieringen av påståenden nedan följer några utvalda citat från ”egna synpunkter”.

Majoriteten, oavsett ålder och kön, är positiva till att utbildningen ger dem självförtroende och att det har ökat sedan de började på Kunskapslyftet.

”Detta är en utbildning som är fantastiskt bra för de kunskaper vi får kan man använda praktiskt direkt och man får ett yrkeskunnande och självförtroende.”

De skillnader som tabellen belyser är att utbildningen har gett kvinnor respektive äldre självförtroende, i större omfattning än män resp. yngre.

Upplevelser av studier, grupp och lärare

En liten andel anser bl.a. att minskat självförtroende kan bero på:

”När flera i klassen tycker att vi behöver mer vägledning och ingen respons från läraren finns, då minskar självförtroendet.”

Majoriteten har inte tänkt hoppa av studierna men ungefär var fjärde kvinna, jämfört med var femte man, har haft tankar på avhopp.

”Läraren lyssnar inte och jag har tänkt hoppa av om det inte blir någon ändring. Jag tar studielån för detta och det är bara onödigt om jag inte lär mig nåt.”

Förväntningarna av kursen är uppfyllda av majoriteten av kvinnor, män och de äldre, medan de yngre håller med i mindre omfattning.

”Mina förväntningar är uppfyllda pga. lärarna är bra på att lära ut!”

Tabell 5.5 Uppfattning om betygssystemet, kön/ålder.

	Kvinnor	Män	Yngre	Äldre
Mycket bra	9	13	11	8
Bra	55	42	49	56
Varken eller	22	31	25	26
Dåligt	9	8	10	7
Mycket dåligt	5	5	6	4
Totalt	100	99	101	101

Majoriteten är positiva till betygssystemet, kvinnor i större omfattning än män.

”Betygssystem med fler graderingar.”

5.2 Upplevelser av studiegruppen

Upplevelserna baseras på fem påståenden och en fråga om gruppens betydelse för deltagarna. I nedanstående tabell har varje påstående haft fem svarsalternativ antingen *bra/mycket bra,*

varken eller, dåligt/mycket dåligt eller håller absolut med/ håller med, har ingen uppfattning, håller inte med/håller absolut inte med. För att lättare åskådliggöra svaren, har jag valt att utelämna varken eller, dåligt/mycket dåligt, har ingen uppfattning och sammanfört två av de positiva svarsalternativen i påstående 1-4 och fråga 5. I påstående 6 finns både positiva och negativa svarsalternativ med. Förutom kvantifieringen av påståenden nedan följer några utvalda citat från ”egna synpunkter”.

Upplevelser av studier, grupp och lärare

Tabell 5.6 Studerandes uppfattning om studiegruppen, kön/ålder.

	Kvinnor	Män	Yngre	Äldre
1. Vår grupp samarbetar! <i>Bra / mycket bra</i>	86	87	87	86
2. Jag har bra kontakt med mina kurskamrater! <i>Håller med / håller absolut med</i>	85	81	83	85
3. Vår grupp håller ihop! <i>Bra / mycket bra</i>	80	81	79	81
4. Vår grupp stödjer varandra! <i>Bra / mycket bra</i>	79	78	76	81
5. Hur uppfattar Du sammanhållningen? <i>Bra / mycket bra</i>	78	81	78	81
6. Jag känner mig trygg då jag uppträder inför andra! <i>Håller med / håller absolut med</i> <i>Håller inte med/håller absolut inte med</i>	51 32	61 18	51 30	60 26

Ovanstående tabell visar att fyra av fem studerande har positiva upplevelser av gruppen och att det är stor likhet oavsett kön och ålder, när det gäller samarbete, kontakt mellan kurskamrater, stödja varandra, hålla ihop och sammanhållningen.

”Vi har jättebra sammanhållning i gruppen.”

Nedan följer några av de negativa citaten av upplevelserna i studiegruppen:

”Vår grupp finns inte. Man har olika lektioner med olika människor så kärngruppen har splittrats.”

Mer än hälften av de studerande känner sig trygga när de uppträder inför andra, där män respektive äldre är representerade i större omfattning än kvinnor resp. yngre. Ungefär var tredje kvinna resp. yngre, var fjärde äldre och var femte man håller inte med.

5.3 Upplevelser av lärare

I kapitlets sista två tabeller (5.7 och 5.8) har varje påstående eller fråga haft fem svarsalternativ antingen *bra/mycket bra*, *varken eller, dåligt/mycket dåligt* eller *håller absolut med/ håller med, har ingen uppfattning, håller inte med/ håller absolut inte med*. Jag har valt att, precis som de tidigare tabellerna, slå samman två av de positiva respektive de två negativa svarsalternativen för att lättare åskådliggöra svaren, i ett exempel med det neutrala påståendet ”Varken eller” respektive ”har ingen uppfattning”. Dessutom följer citat från ”egna synpunkter”.

Tabell 5.7 Studerandes upplevelser av lärare, kön/ålder.

	Kvinnor	Män	Yngre	Äldre
1. Hur uppfattar Du lärarnas kunskaper? <i>Bra / Mycket bra</i> <i>Varken eller</i>	89 8	89 10	86 9	92 7
2. Kvinnor och män ges samma möjligheter av lärarna! <i>Håller med / håller absolut med</i> <i>Har jag ingen uppfattning om</i>	79 16	82 14	80 17	84 10
3. Mina lärare låter mig få veta när jag lyckats! <i>Bra / Mycket bra</i> <i>Varken eller</i>	78 16	80 15	76 18	81 13
4. Jag har förtroende för mina lärare! <i>Håller med / håller absolut med</i> <i>Har jag ingen uppfattning om</i>	76 14	80 13	76 15	82 11
5. Mina lärare låter mig få veta när jag misslyckats! <i>Bra / Mycket bra</i> <i>Varken eller</i>	69 25	70 25	66 29	76 18
6. Lärarna behandlar oss lika! <i>Håller med / håller absolut med</i> <i>Håller inte med / håller absolut inte med</i>	64 19	70 12	63 20	70 15
7. Alla studerande har samma värde för lärarna! <i>Håller med / håller absolut med</i> <i>Håller inte med / håller absolut inte med</i>	61 19	68 11	60 18	67 10

I ovanstående tabell har majoriteten, oavsett ålder och kön, haft positiva upplevelser och uppfattningar när det gäller lärarnas kunskaper, kvinnors och mäns lika möjligheter, värde och behandling samt förtroendet för lärare.

”Lärare håller en oväntad hög standard och är utomordentligt bra!”

”Lärarnas kompetens och engagemang är klart mer tillfredsställande än kollegorna inom den vanliga gymnasieskolan.”

”Mycket bra med kompetenta lärare, speciellt mycket kompetenta vårdlärare.”

Några av de negativa upplevelserna belyses med följande citat:

”Lärare som ej kan undervisa. Rena gissningsleken.”

”Vissa lärare besitter mycket hög kunskap men kan ej lära ut den på ett bra sätt.”

”Jag tycker inte lärare lyckas i sitt yrke om de måste ha ”gullebarn”, usch, säger jag!”

De studerande anser, oavsett ålder och kön, att de får veta både när de lyckats eller misslyckats. En något större andel får veta när de lyckats.

Några skillnader mellan ålder och kön är att de äldre är mer positiva till lärare än de yngre och att männen anser att lärare behandlar dem lika och har samma värde mellan könen, i större omfattning än kvinnor.

Tabell 5.8 Uppmaning om kritisk granskning resp. delaktighet i studierna, kön/ålder.

	Kvinnor	Män	Yngre	Äldre
1. Vi uppmanas att kritiskt granska det vi läser och hör!				
<i>Håller med / håller absolut med</i>	61	61	60	65
<i>Har jag ingen uppfattning om</i>	26	29	30	19
2. Jag kan påverka hur mitt lärande skall gå till!				
<i>Håller med / håller absolut med</i>	49	59	51	55
<i>Håller inte med / håller absolut inte med</i>	31	21	27	29
3. Jag har möjlighet att studera i min egen takt!				
<i>Håller med / håller absolut med</i>	47	57	49	51
<i>Håller inte med / håller absolut inte med</i>	45	34	43	40

Majoriteten håller med om att de uppmanas att kritiskt granska det de läser och hör men 30 procent av de yngre har ingen uppfattning jämfört med 19 procent av de äldre. Mer än hälften av männen respektive yngre och äldre anser att de kan påverka hur lärandet skall gå till och kvinnorna i något mindre omfattning.

”Man studerar självständigt, men kan få hjälp om man behöver.”

De som inte håller med att de kan påverka belyser jag med följande citat:

”Bättre schemaplanering med större hänsyn till elevernas behov.”

Större andel män än övriga tycker att de kan studera i sin egen takt.

”Jag tycker att utbildningen är jättebra, just det att man bestämmer sin studietakt själv!”

Kvinnor respektive yngre visar på ambivalens när det gäller deras möjlighet att studera i egen takt då ungefär lika stor andel håller med respektive inte håller med.

”Tempot är för högt. Stressen märks även på lärarna och deras hjälplöshet inför situationen likaså.”

Upplevelser av studier, grupp och lärare

5.4 Sammanfattning

Slutligen vill jag sammanfatta avsnittets tre teman för att lättare kunna åskådliggöra och analysera empirin i kapitel 6. Under varje tema redovisas min tolkning av resultaten och citat, i kursiv stil, som belyser de studerandes egna synpunkter.

Tema ett: Upplevelser av vuxenstudier

Majoriteten av de studerande, oavsett ålder och kön, är positiva till sina studieresultat och anser att det är allmänbildande och roligt att studera.

Den största andelen av de studerande är positiva till att utbildningen ger dem självförtroende och att självförtroendet har ökat sedan de började på Kunskapslyftet. Kvinnor respektive äldre har och har fått självförtroende i utbildningen, i större omfattning än män respektive yngre.

Ungefär var fjärde kvinna och var femte man, har haft tankar på avhopp men majoriteten har inte tänkt hoppa av studierna.

”Studietempot är rent för högt och lärarna tar ingen hänsyn till detta att vi som går här oftast har småbarn hemma, vilket innebär att vi måste ta till kvällar och nätter.”

Förväntningarna på kursen är uppfyllda av majoriteten kvinnor, män och de äldre, medan de yngre håller med i mindre omfattning.

”Jag går in i nya saker utan förväntningar. Med en massa förväntningar låser man sig och kan inte riktigt se med öppna ögon.”

Deltagarna är, oavsett ålder och kön, positiva till betygssystemet dock kvinnor i större omfattning än män.

Tema två: Upplevelser av studiegruppen

Ungefär fyra av fem studerande, oavsett kön och ålder, är positiva till gruppen när det gäller samarbete, kontakt mellan kurskamrater, att stödja varandra och att hålla ihop.

”Denna utbildning har sammanfört oss som är likasinnade. Vi har stort utbyte av varandras kunskaper och är en grupp med stor värme och gemenskap. Tack för att den finns.”

Nedan följer ett negativt citat av upplevelserna i studiegruppen:

”Sammanslagning av två skilda klasser pga. att ni anser klasserna för små, är fullständigt förkastligt för både lärare och elever, man har inte möjlighet att få den hjälp man behöver, för att läraren inte räcker till.”

Upplevelser av studier, grupp och lärare

Mer än hälften av de studerande känner sig trygga när de uppträder inför andra, där män respektive äldre är representerade i större omfattning än kvinnor resp. yngre. Ungefär var tredje kvinna och var femte man, samt var tredje yngre och var fjärde äldre, håller inte med.

”Tycker det är jobbigt att man måste redovisa inför hela gruppen, särskilt om man inte känner varandra så väl. Detta borde i övrigt inte påverka mitt studieresultat eller betygssättning.”

Tema tre: Upplevelser av lärare

När det gäller uppfattningen om lärare anser en majoritet, oavsett kön och ålder, att de har positiva upplevelser.

”Bra lärare med kunskap som gör att man tar till sig kunskapen de lär ut.”

En viss skillnad kan märkas mellan yngre och äldre och det är, att de äldre är mer positiva till lärare än de yngre, samt att de äldre får veta när de lyckats/misslyckats.

När det gäller könen, anser männen att lärare behandlar dem lika och har samma värde mellan könen i större omfattning än kvinnor anser.

De som anser, att de uppmanats att kritiskt granska det de läser och hör, är i majoritet oavsett ålder och kön. Män anser, i större omfattning än kvinnor, att de kan påverka hur lärandet skall gå till och de äldre i något större omfattning än de yngre.

”Vissa lärare ger gott om utrymme för medbestämmande angående studieupplägget.”

Större andel män än övriga tycker att de kan studera i sin egen takt. Kvinnor respektive yngre visar på ambivalens när det gäller deras möjlighet att studera i egen takt, då ungefär lika stor andel håller med respektive inte håller med.

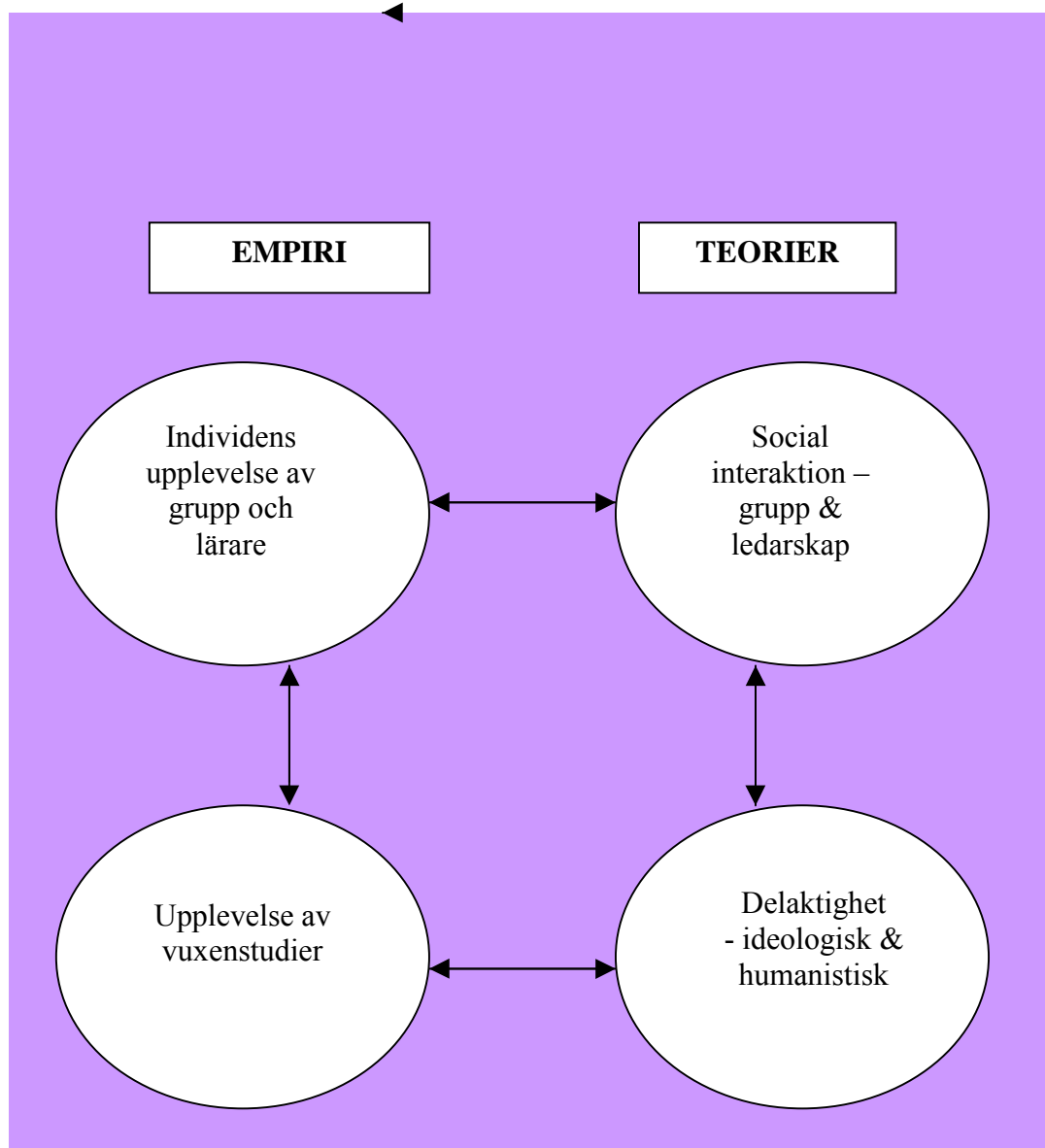
”Man hinner inte koncentrera sig så mycket på varje ämne som man vill. Sänk poängnivån.”

Analys

6. ANALYS

Jag har använt en modell för att analysera social interaktion mot bakgrund av tema två *upplevelser av studiegruppen* och tema tre *upplevelser av lärare*. Delaktighet analyserar jag med utgångspunkt från tema ett *upplevelser av vuxenstudier*. Därutöver använder jag min erfarenhetsbaserade kunskap om uppföljningsmötena i analyserna.

6.1 Deltagarna i Kunskapslyftet

Vilka deltagare har rekryterats av Kunskapslyftet i Landskrona? Av 3 069 deltagare har 2 600 personer varit arbetslösa (ca. 85 procent). Paldanius (2002, sid. 73) menar att arbetslöshet är lika med passivitet för människor och kan ses som att hamna i en ny

---

Analys

social verklighet där arbetsförmedlingen är den första auktoritet som inbjuder till spelet av den nya verkligheten. Arbetsförmedlingen tilldelar den arbetslöse en identitet och sig själv en funktion som innebär att den arbetslöse skall besöka dem med jämna mellanrum för att få hjälp, men kanske framförallt för att kunna utöva kontroll och samtidigt trygga deras egen verksamhet.

Den öppna arbetslösheten i Landskrona kommun har sjunkit under en femårsperiod med 2,6 procentenheter, från 7,6 till 5,0 %. Kunskapslyftet har bidragit till att sänka arbetslöshetsciffrorna i kommunen, vilket var ett av fyra mål med Kunskapslyftet.

Ur ett könsperspektiv har deltagandet inom vuxenutbildning återigen varit traditionellt könstypiskt med dubbel så många kvinnor som män, dvs. 2 042 kvinnor (67 procent). Trots att Kunskapslyftet haft en strävan efter jämlik fördelning mellan kvinnor och män har endast 1 027 män deltagit. Tre mönster har vuxit fram när det gäller kvinnligt och manligt perspektiv: kvinnor och män har haft stor samstämmighet om upplevelserna av vuxenstudier, av gruppen och av lärare. De skillnader som finns visar att kvinnor anser sig inte ha möjlighet att påverka studierna och studietakten i samma omfattning som män. En del kvinnor har tänkt hoppa av studierna, andra att börja arbeta efter avslutade studier medan männen i högre grad har tänkt fortsätta att studera.

Den största åldersgruppen har varit mellan 26 och 45 år. I relationen mellan yngre och äldre har ca. 1 800 personer (59 %) varit yngre än 35 år. De äldre över 35 år har ökat med 13 procentenheter, från 36 till 49 procent, under en fyraårsperiod. De yngre och de äldre har haft samma uppfattning om upplevelserna och de skillnader som visas är att de yngre (20-35 år) i större omfattning vill fortsätta studera medan de äldre (35-64 år) vill börja arbeta efter avslutade studier.

Utbildningsbakgrunden har varit varierande och majoriteten korttidsutbildade, 77 procent har haft högst 2-årigt gymnasium. Det innebär att rekryteringen av lågutbildade har varit en framgång och att deltagandet varit något större än i övriga landet. Att höja utbildningsnivån för de som saknar 3-årigt gymnasium var det andra målet i Kunskapslyftet. Skälet till att Kunskapslyftet i Landskrona har rekryterat fler korttidsutbildade kan vara det positiva samarbete som rått mellan Kunskapslyftet och arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen har varit delaktig i arbetsmarknadsstrategisk planering, dvs. matchningen mellan korttidsutbildade arbetslösa behov samt den lokala och regionala arbetsmarknadens behov.

Bland personer med utländsk utbildning har 583 personer (19 procent) deltagit och hälften av dessa har haft 2-årigt gymnasium. I en stad som Landskrona med en befolkning på 37 procent med invandrarbakgrund har rekryteringen varit komplicerad eftersom det funnits språksvårigheter i invandrargrupperna och även främlingsfientlighet bland svenskar:

"/.../ vissa personer är "rashatare" och skulle uteslutas ur gruppen!"

Analys

6.2 Social interaktion

I de teoretiska perspektiven nämner Paldanius (2002) att en arbetslös individ betecknas som osynlig, isolerad och tyst. Detta innebär att de arbetslösa deltagare som börjat studera, har mött andra individer med samma bakgrund och därigenom påverkat varandra i gruppprocesserna. Ett av målen för Kunskapslyftet har varit pedagogisk förnyelse. För att kunna skapa individuella lösningar har ett flexibelt pedagogiskt förhållningssätt varit eftersträvaransvärt (SOU 2000: 28). Hur kan arbetssätten och arbetsformerna utvecklas så att de passar individerna? Kunskapslyftskommitténs rapport anger målet för ett pedagogiskt och metodiskt arbetssätt:

Målet för en pedagogisk-metodisk verksamhet måste vara att ge den studerande de bästa metodiska förutsättningarna för eget lärande, eget självständigt tänkande och eget ansvarstagande för sitt eget lärande. (SOU 1998: 51, s. 232)

Samma rapport nämner att vuxenutbildningen är extremt varierad och behöver lämpliga metoder för vuxna med olika erfarenheter och förutsättningar.

Avhopp som inte är relaterat till ekonomiska eller andra personliga problem kan utgöras av de hinderteorier som Paldanius (2002, sid. 14) förklarar vara, t ex traumatiska psykologiska erfarenheter, avsaknad av utbildningstradition, privatekonomi eller att livssituationen kräver

annat engagemang, t ex småbarn i hemmet, samt geografiskt avstånd till studier. Övriga synpunkter i enkäten belyser svårigheterna med att ha småbarn hemma när man studerar.

Ca. 300 personer (10 procent) har hoppat av utbildningarna i Kunskapslyftet i Landskrona. Majoriteten av de studerande har inte tänkt hoppa av studierna. Något större andel kvinnor än män har tänkt på avhopp. Orsakerna till de tänkta och reella avhoppen kan vara stressrelaterat eller ha andra orsaker:

”Tempot är för högt. Stressen märks även på lärarna och deras hjälplöshet inför situationen likaså.”

En annan orsak kan vara följande hinder; ointresse, brist på motiv, studierädsla och okunskap om utbildningarna och alternativen, precis som Paldanius (2002) skriver om, för dem som avstår från Kunskapslyftets utbildningar. Men det kan också bero på att den avhoppade kan ha andra intressen än den förnuftiga lösning som utbildning kan erbjuda.

Analys

6.2.1 Grupprocesser

I Kunskapslyftets utbildningar har många deltagare haft gemensamma erfarenheter från tidigare skola (kunskapsnivå och skolklasser) och erfarenheter av arbetslivet (sociala hierarkier). Den största åldersgruppen mellan 26 och 45 år har varit mestadels lågutbildade med arbetslivserfarenhet. Andresen (red. 2002) beskriver att läraren kan bilda grupper på två sätt: 1) genom att på ett medvetet sätt leda gruppen till gemenskap eller 2) genom att ingen tar ledning utan låter gruppens gemensamma erfarenheter skapa en jämlikhet. Även självhjälpsgruppers olika problem har förts fram på uppföljningsmötena, dvs. betydelsen av insikt och motivation i individens egen utveckling (Andresen red. 2002).

De anpassningsförhållanden till gruppen som Angelöw & Jonsson (1990) beskriver som snällhet medför bl.a. att individen undviker bråk och att kritisera genom att vara snäll, tyst och accepterande. I lärandet ingår att studerande skall kritiskt granska innehållet i utbildningen och inte underordna sig, för att undvika negativa konsekvenser och uppnå belöningar. Majoriteten av deltagarna upplever att de uppmanats att kritiskt granska det de läser och hör.

Vanan eller normen är en annan anpassning där den studerande skall vara passiv och läraren auktoritär, vilket följande studerande framför:

”Skulle fått flera riktiga uppgifter och inte så mycket fritt arbete.”

”Lärarna kan ställa högre krav på eleverna.”

Eller när *Jantelagens budskap* råder:

”Lärare är varierande, vissa uttalar sig dock nedsättande mot elever här, att vi som studerar på vuxenutbildningen är misslyckade. Alla har vi våra livshistorier men det finns underbara lärare här som tar sig tid och som visar respekt även om vi bara går på gymnasial nivå.”

Det motsatta förhållandet råder när individen vill protestera mot auktoritära lärare:

”Favoriserande lärare tål inte elever som är självständiga och som säger ifrån. De lyssnar väldigt dåligt när man opponerar sig t ex efter prov om vad som är rätt bedömning som läraren sen betygsätter efter godtyckligt sätt.”

Individens behov av kollektivet som en sammanhållande och stödjande grupp är viktigt och med hjälp av kunskap om gruppdynamik kan läraren påverka gruppens livskraft och betydelse för den enskilde personen. Av övriga synpunkter i enkäten framgår att gruppen har varit av värde när det gäller betydelsen att få träffa

---

Analys

---

likasinnade och känna gemenskap samt att de har haft ett stort utbyte av varandras kunskaper.

En majoritet har upplevt det positivt att gruppen samarbetar bra, håller ihop, stödjer varandra, har en bra kontakt med kamraterna och att sammanhållningen är god. Empirin visar på att det inte finns några skillnader i upplevelsen av studiegruppen mellan kvinnor och män respektive yngre och äldre.

”Vi var tidigare en liten grupp på 7 personer som kom bra överens och sedan en vecka tillbaka är vi sammanslagna med en annan grupp som vi inte känner så väl. Hoppas att även detta ska fungera bra!”

I diskussionen om motsättningar i grupper belyser Paldanius (1999) två modeller; en individcentrerad och en samhällscentrerad modell. Den individcentrerade modellen där individen tar ansvar för sitt eget öde och gruppen ej ingriper i andras val så länge de inte skadar andra människor, enligt följande citat:

”Vissa personer är inte intresserade av utbildningen och vissa går för att få nya stämplingsdagar istället för att lära sig något.....”

Den andra modellen är en samhällscentrerad modell där beroende och samhörighet mellan samhällsmedlemmarna betonas. Den enskilde förutsätts ta ansvar både för sig själv och för kollektivet där det gemensamma sätts i centrum. Enligt tidigare citat när det gäller gruppprocesser har synpunkterna varit att klasserna varit för stora och svårigheten varit att få den hjälp man behövt.

Andra motsättningar i grupperna kan bero på avsaknad av trygghet, enligt tidigare citat. Majoriteten av dem som håller med om att de känner sig trygga då de uppträder inför andra är män respektive äldre i större omfattning än kvinnor respektive yngre.

Ett skäl till att männen är tryggare än kvinnorna kan vara, det som Gerhardsson (1985) beskriver, att männen inte har samma jämförelsebehov (social identifikation) som kvinnor har och råkar därför inte in i tvetydiga relationer.

En annan motsättning i gruppen kan ligga i horisontell eller vertikal maktutövning (Paldanius 1999). Vertikal påverkan av makt sker oftast mellan lärare och studerande men kan även ske inom varje grupp t ex mellan kvinnor eller mellan män som har behov av att ta ledningen i gruppen, vilket har framförts ibland av deltagare i studiegrupperna. En horisontell maktutövning kan ske mellan vuxenstuderande dvs. kvinnor och män där båda könen vill ta makten, samma sak gäller mellan yngre och äldre, mellan hög- och lågutbildad, mellan svenskar och invandrare samt mellan arbetslösa och arbetstagare. T ex kan de äldre genom större erfarenhet och svenskar

med kunskap om utbildningssystemet och samhället, utöva sin maktposition i gruppen.

”Det krävdes förkunskaper men många hade inga alls. Jag tycker det är fel. Sen får man uppfattningen att invandrare i vissa fall får ett bättre mottagande för att de inte kan svenska så bra, att de blir särbehandlade.”

”Svenska elever tittar ned på oss”

Betygshetsen är en vanlig företeelse inom vuxnas lärande. 23 procent har varit högtbildade vilket utgör en grogrund för ett konkurrensförhållande i gruppen där det handlar om att vinna respekt och därmed vinna makt. Detta har många lärare påtalat vid åtskilliga uppföljningsmöten på Kunskapslyftet i Landskrona. När det gäller betyg är den största andelen deltagare positiva till betygssystemet, dock kvinnor i större omfattning än män. Ett av de negativa citaten visar följande:

”Det skulle finnas fler betygsalternativ, istället för mindre. Om man vill komma in på högskolan, drar ett G eller VG ner betygen. Det enda som är värt något är MVG, vilket nästintill är omöjligt att få.”

6.2.2 Ledarskapsprocesser

En annan syn på trygghet i grupperna är betydelsen av ledarskapet. Kunskapslyftskommittén har beskrivit några utvecklingstendenser som framstår relativt tydligt:

Från förmedlingspedagogik mot den studerandes eget sökande efter kunskap, både individuellt och i grupp. /.../ den moderna tekniken uppmuntrar till sådana arbetsformer. Lärarens betydelse som inspiratör och stimulator kan då inte övervärderas. (SOU 1998: 51 s. 232)

En majoritet av deltagarna, oavsett ålder och kön, har haft positiva upplevelser av lärarna. Angelöw & Jonsson (1990) nämner olika ledarskapsteorier och det empiriska materialet belyser följande ledaregenskapsprofil: en lärare saknar egenskaper som intresse för vad eleverna presterar och belyses i följande citat:

”Många av lärarna glömmet att visa respekt som de vill att vi ska visa dem. Det skulle kännas bättre om lärarna kunde engagera sig lite mer och vara mer intresserade i om eleverna lärde sig något eller inte.”

Ett citat belyser en av ledarstilarna som Angelöw & Jonsson (1990) nämner bland ledarstilsteorierna bl.a. en ledarstil som utgår ifrån hur pass motiverad personen som skall ledas är och hur den är van eller önskar att bli ledd. Utifrån denna analys organiseras och leds arbetet genom uppmuntran, respekt och belöning och där den studerande är ambitiös och motiveras av egenkontroll:

”Målet var högsta betyg och det lyckades tack vare att lärarna visste om mina ambitioner och hjälpte mig där det behövdes.”

Den uppgiftsorienterade ledaren försöker få uppgiften genomförd genom bl.a. idéer, information och utvärdering:

”Jag känner att jag kan tala med lärarna direkt och de lyssnar bra och är öppna för att ändra sådant som de ser inte fungerar så bra.”

Den socioemotionellt orienterade ledaren skall ge feedback på individernas arbete och utveckling:

”En elev behöver veta om den gör rätt eller fel och sådant har inte förekommit på denna kurs, tyvärr.”

Största andelen deltagare har fått reda på om de lyckats eller misslyckats och de äldre i större omfattning än de yngre.

”Även om det är vuxenutbildning tycker jag att någon uppföljning borde ske när det gäller den enskilde studentens framsteg eller brist på sådan.”

Vissa av de studerande har upplevt problem med det pedagogiska ledarskapet:

”En del lärare har dålig kunskap i social kompetens och de är stressade hela tiden och stressar oss.”

Skälen till att lärarna är stressade kan vara många; att lärarna är överhopade av arbete s.k. additionsstress, att de studerande kräver mer tid för individuella upplägg pga. deras olika förkunskaper eller att vissa lärare är osäkra och orutinerade i sin yrkesroll.

6.3 Delaktighet

6.3.1 Ideologisk delaktighet

Min erfarenhetsbaserade kunskap om de studerande på Kunskapslyftet genom uppföljningsmöten har varit att individen påtalade *båda* perspektiven som Barbro Nilsson (Ellström m.fl. red. 1996) för fram; ekonomiskt/rationellt och institutionellt, dvs. behovet av kunskaper för att utföra ett arbete (studerar för att ta sig ur arbetslösheten) och behovet av utbildning som förändrar en livssituation på ett medvetet sätt (ex., byta yrke, söka högre utbildning, höja självförtroendet och allmänbildningen etc.). Undersökningen visar att deltagarna studerar för att ta sig ur arbetslösheten: majoriteten är positiv till att studierna ger dem både hopp om att få arbete och goda möjligheter att studera vidare.

Analys

”Jag går denna kurs för jag har en arbetsskada, så jag rehabiliterar mig till ett nytt yrke. Jag är mycket positiv till kursen.”

Det andra perspektivet, det institutionella, visar på individens behov av att få ett ökat självförtroende genom att majoriteten av de studerande har upplevt att utbildningen har gett dem självförtroende. Kvinnor i större omfattning än män har upplevt att studierna har gett dem ökat självförtroende. Ett tidigare redovisat citat visar att självförtroendet ökat på grund av att utbildningen gett dem ett praktiskt yrkeskunnande.

Förväntningarna på och motivet för utbildningen kan skapa självförtroende. Mer än hälften av kvinnor och män respektive de äldre upplever att förväntningarna på kursen är uppfyllda men något mindre för de yngre (tabell 5.4).

Paldanius (1999) för fram motiven varför en organisation vill införa delaktighet. Ett skäl är att öka effektiviteten och få lägre frånvaro. Det andra motivet utgår ifrån att det leder till ökat välbefinnande, ökad motivation och förbättrar möjligheten till delaktighet, vilket detta citat belyser:

”Positivt tänkande ger positivt resultat och ju mer man lär sig, ju mer nyfiken och lust på livet får man.”

De individuella studieplanerna som de studerande i samråd med studie- och yrkesvägledare har upprättat, visar på ett reellt inflytande av makt i förhållande till valet av studier. Enligt SOU 1998:51 måste vuxenutbildningen ta reda på målgruppens studiemotiv för att förstå individuella behov och anpassa studierna därefter. Paldanius (1999) nämner i detta sammanhang att det är en ideologisk delaktighet och beskriver utbildning som en möjlighet att inkludera människor på arbetsmarknaden. Inkluderingen kan baseras på den arbetslöses behov av utbildning inför dennes framtid eller vad den arbetslöse tror dominerar på arbetsmarknaden i framtiden. Den andra är att ta hänsyn till andras behov.

Båda synsätten har varit eftersträvansvärda för Kunskapslyftet i Landskrona och medfört i praktiken att arbetsförmedlingen har varit delaktiga genom sina arbetsmarknadsprognoser inför yrkesutbildningarna och de studerande genom sina individuella studieplaner. 60 procent av de studerande har valt yrkesinriktad utbildning, 35 procent traditionellt allmänteoretiska studier och 5 procent orienteringskurser. De studerande har även kunnat påverka valet av upplägg i vissa arbetsplatsförlagda utbildningar.

De som har arbete har valt yrkesinriktade studier för att öka sin kompetens eller byta yrkesinriktning. Vård- och äldreomsorgen i Landskrona kommun har satsat på utbildning för de arbetstagare som saknat adekvat utbildning inom omvårdnad. Speciellt kvinnliga studerande från vård- och äldreomsorgen har deltagit i distansstudier och valideringsprojekt som värderat deras erfarenhetsbaserade

---

Analys

---

kunskaper. Citat belyser den individuella valideringens s.k. ensamhet:

”De grupper vi är i fungerar inte alltid som de ska på grund av att vi är olika långt, tack vare valideringen. Det gör att jag får göra två kurser helt själv eftersom det bara är jag som har det kvar.”

På grund av att även de som har arbete har blivit delaktiga i utbudet av utbildningar har en ökning skett av allmänteoretiska studier, speciellt för dem som studerar på fritiden. Skälet för detta kan vara att de kan kombinera studier med arbete genom flexibelt lärande samt att de slipper ta lån för att finansiera sina studier.

”Utbildningen passar mig perfekt eftersom jag arbetar samtidigt och kan komma överens med läraren om min studieplan.”

Syftet med orienteringskurserna har varit motivationshöjande med information om studier och arbete. Orienteringskurserna har genomförts under 8-10 veckor och anpassats flexibelt till de arbetslösas behov av information, motiverande insatser och behov av studie- och yrkesvägledning samt jobbsökeri med allmänbildande inslag och med start en gång per månad.

Frågan om framtidsplaner är ju fiktiv vilket betyder att svaren har varit deltagarnas önsketänkande. Nästan hälften av männen och kvinnorna har önskat att få ett arbete och 53 % män och 38 % kvinnor har önskat att fortsätta studierna. Det innebär att en större andel män har blivit motiverade att studera vidare trots eller därför att de genomgått gymnasiala studier på Kunskapslyftet.

Något större andel kvinnor än män har velat börja arbeta direkt efter studierna. Detta kan vara ett tecken på den sociala identitet som kvinnor har, enligt Gerhardsson (1985), som menar att kvinnor uppmärksammar andras behov mer än män även vid yrkes- och

utbildningsval. Ett exempel på detta är när kvinnor avslutar studierna för att börja arbeta pga. att livssituationen med barn och familj kräver sitt engagemang och en bättre ekonomi behövs.

Majoriteten av de äldre vill börja arbeta och majoriteten av de yngre vill fortsätta studierna. Detta förefaller naturligt eftersom livssituationen erbjuder ett längre tidsperspektiv för de yngre än de äldre.

6.3.2 Humanistisk delaktighet

Har en humanistisk delaktighet kring individens lärande, utveckling och självförverkligande betonats i Kunskapslyftet i Landskrona?

I en stad som Landskrona med förhållandevis stor invandring och låga utbildningsnivåer samt hög arbetslöshet, har vissa problem uppstått i mötet mellan lärare och de studerande beroende på deltagarnas olika bakgrunder, såväl kunskapsmässigt som språkligt.

Analys

”Det krävdes förkunskaper men många hade inga alls. Jag tycker det är fel.”

Vid mötet mellan lärare och studerande med invandrarbakgrund menar Ellström m.fl. (red. 1996) att man ska öka förmågan att möta det främmande och annorlunda genom att i läroplanen lyfta fram deltagarnas erfarenheter och fokusera på innehållsintegrering, kunskapskonstruktion, fördomsreduktion, jämlik pedagogik och stärka skolkulturen. Frågan om detta har skett på Kunskapslyftet i Landskrona har inte belyst i utvärderingsenkäten men har diskuterats i uppföljningsmöten mellan de studerande och projektgruppen.

”Inget samarbete mellan invandrare/flykting och svenska elever.”

”Sen får man uppfattningen att invandrare i vissa fall får ett bättre mottagande för att de inte kan svenska så bra, att de blir särbehandlade.”

Som en konsekvens av ovanstående citat kan vissa personer med främmande bakgrund ha blivit särbehandlade och fått ett ”bättre” mottagande. Även invandrarna ingår i den grupp som till ca 90 procent har tyckt att det varit roligt att studera (tabell 5.3).

När det gäller flexibelt lärande har det funnits möjligheter för individuellt lärande. Delaktigheten under det individuella lärandet har utgått från de individuella studieplanerna och arbetats fram mellan de studerande och lärarna. Ett exempel som Paldanius (1999) för fram om horisontell delaktighet är mellan lärare och skolläring. Läraren är den professionelle, som genom att ha kunskap om den studerandes behov och kunskaper, vinner respekt hos de studerande och får makten över utbildningarna. Det kan utgöra en trolig verksamhet för många lärare men naturligtvis inte för alla.

För individen på Kunskapslyftet innebär detta resonemang att ju större behov av frihet och makt över lokala beslut den studerande har, ju större individanpassning av utbildningen och studerandeinflytande som sker för individen och för läraren i dennes maktställning gentemot sin ledning, desto mer ökar välbefinnandet och själv- förverkligandet både för de studerande och för lärarna.

Vertikal delaktighet (Paldanius 1999) styrs ovanifrån och inom Kunskapslyftet har det inneburit att läraren som styrt studierna via de gymnasiala kursplanerna har kunnat ger utrymme för medbestämmande i studieupplägget. Upplevelsen av att kunna påverka hur

individens lärande går till är dominant hos männen men knappt hälften hos kvinnorna. De äldre håller med i större omfattning än de yngre.

”Jag fick jättebra stöd från lärare.”

Analys

Bland dem som inte upplever att de kan påverka sitt lärande kan orsakerna vara t ex lärarens planering eller kommunikationsproblem som i följande citat:

”Lärarna har dålig kommunikation mellan varandra för de har ingen koll alls på hur mycket grupparbeten alla lärarna delar ut. Det är bättre om de planerar att inte ge oss grupparbete samtidigt.”

Horisontell delaktighet fokuserar på individers behov av frihet och makt över lokala beslut. För deltagarna har en horisontell delaktighet varit att kunna påverka sin egen studietakt. Majoriteten av männen har i större omfattning än kvinnorna upplevt att de haft möjlighet att studera i sin egen takt (57 % resp. 47 %).

Kvinnor respektive yngre och äldre har visat på en ambivalens där lika stor andel håller med respektive inte håller med. Vid uppföljningsmöten har det starkaste uttalade negativa skälet varit tidspressen av det studiestöd som centrala studiestödsnämnden (CSN) har administrerat. Tempot på studietakten regleras av CSN genom poängsystemet för heltids-, halvtids- eller deltidsstudier.

”Lärarna jagar en hela tiden med klockan och inte kunskap. Oerhört påfrestande!”

”Många lärare stressar oss hela tiden med att säga: så här är det på högskolan!”

Paldanius (2002) citerar Bourdieu i betydelsen att motivationen, som uppstår mellan individ och omgivning, har funktionen att motverka likgiltighet och skapa ett ökat självförtroende. Den största andelen av deltagarna är positiva till att utbildningen ger dem självförtroende och att självförtroendet har ökat sedan de började på Kunskapslyftet, kvinnor respektive äldre i större omfattning än män respektive yngre (tabell 5.4).

I allmänteoretiska studier har undervisningen varit traditionellt genom lärarledda lektioner men har genom påverkan av de studerande efter hand övergått till så kallat flexibelt lärande, dels genom handledning enskilt eller i grupp och dels genom distansundervisning via Internet. Studerande som har varit delaktiga på olika sätt i utbildningsprocessen har fått en positiv syn på studier. Detta visas i tabell 5.2 och 5.3 där majoriteten, oavsett kön eller ålder, till ca 95 procent tycker att det är allmänbildande och roligt att studera.

De inlärningsstilar som Dryden & Vos (1994) för fram har Landskronas samtliga lärare fått ta del av genom föreläsningar av författarinnan Jeanette Vos under två dagar hösten 1999. Dessutom genomfördes år 2000 kompetensutveckling inom inlärningsstilar och ”hjärnbaserat lärande” för lärare och vägledare på Kunskapslyftet i Landskrona.

Analys

En slutsats som Paldanius (2002) drar om svår rekrytering är, i tider av problemlösning och åtgärdstänkande, liktydigt med min egen uppfattning om svårigheter att motivera arbetslösa till Kunskapslyftet i Landskrona:

”Om de inte deltar för att de har svag ekonomi så skall man erbjuda bättre ekonomiska villkor, om de inte deltar för att utbildningen ligger för långt bort så skall man försöka undanröja det geografiska avståndet, om de som avstår har dåligt självförtroende gentemot studier så skall man stärka självförtroendet, oftast genom att visa att utbildning inte är så farligt och kan vara värdefullt, och slutligen, om de avstår för att de inte känner till möjligheten så skall man öka informationsmängden och pröva nya informationskanaler.” (2002, s. 294)

Avslutande reflektioner

---

7. AVSLUTANDE REFLEKTIONER

7.1 Slutsats

I Landskrona har Kunskapslyftet bidragit till att sänka det öppna arbetslöshetsstalet under en fyraårs period med 2,6 procentenheter, från 7,6 till 5 %.

Deltagarna i Kunskapslyftet har haft skilda sociala bakgrunder. Ur ett könsperspektiv har deltagandet varit könstypiskt (67 % kvinnor). Tre mönster föreligger: majoriteten av

kvinnor och män har haft samma upplevelse av studierna, gruppen och lärare. Skillnaderna mellan könen visar att: kvinnor anser att de inte har möjlighet att påverka studierna och studietakten i samma omfattning som män. En del kvinnor har tänkt hoppa av studierna samt börja arbeta efter avslutade studier medan männen i högre grad har tänkt fortsätta att studera.

Ur ett åldersperspektiv har dominansen legat i åldersgruppen 26 till 45 år. Anmärkas kan att de äldre över 35 år har ökat med 13 procentenheter, från 36 till 49 % under fyraårsperioden. Majoriteten har samma upplevelse av studierna, gruppen och lärare. Skillnader i framtidsplaner mellan de yngre (20-35 år) och de äldre (35-64 år) visar att de yngre i större omfattning vill fortsätta studera medan de äldre vill börja arbeta efter avslutade studier.

Utbildningsbakgrunden pekar på att majoriteten har haft högst 2-årigt gymnasium (77 %). Bland personer med utländsk utbildning har hälften haft 2-årigt gymnasium (10 %). Detta innebär att de med utländsk utbildning har varit högre utbildade än de med svensk utbildning.

Sammanfattningsvis är den typiska studerande på Kungskapslyftet en kvinna mellan 26 och 45 år som varit arbetslös och haft 2-årig gymnasieutbildning.

Social interaktion dvs. samspelet individ och grupp har varit positivt för individen. Gruppen har haft en sammanhållande och stödjande funktion. På grund av vanliga anpassningsförhållanden (snällhet, vana och Jantelag) visar undersökningen att spänningar och motsättningar har funnits endast i mindre andel (20 %). De motsättningar som framkommit är bl.a. av kulturell art dvs. oförmågan att möta det främmande och annorlunda. Andra motsättningar kan vara vertikal och horisontell påverkan av makt inom gruppen. En horisontell maktutövning kan ske mellan kvinnor och män där båda könen vill ta makten, samma sak gäller mellan yngre och äldre, mellan hög- och lågutbildad, mellan svenskar och invandrare samt mellan arbetslösa och arbetstagare. T ex kan svenskar med större kunskap om svenska utbildningssystemet och samhället, utöva sin maktposition över invandrare i gruppen. Vertikal påverkan av makt kan även ske inom gruppen t ex mellan lärare och studerande. Kvinnors behov av trygghet och social identifikation kan skapa tvetydighet i relationerna och kan leda till konkurrens och betygshets. Trots konkurrensen är majoriteten positiva till betygssystemet, kvinnor i större omfattning än män. Detta

---

Avslutande reflektioner

---

kan höra ihop med att kvinnor följer normer för att inte utsättas för andras ogillande och slippa skuld känslor. En positiv upplevelse av lärarens ledarskap har varit av stor betydelse för majoriteten. 80 procent av deltagarna har upplevt att de fått respekt från lärare samt stöd, uppmuntran och belöning. Däremot har 20 procent av deltagarna upplevt problem med det pedagogiska ledarskapet; avsaknad av socioemotionellt orienterade lärare (dvs. social kompetens) vilket innebär avsaknad av uppföljning och feedback för de studerande samt hjälplöshet inför stressiga inlärningsituationer.

Ideologisk delaktighet har betonat individens behov och val av studier där de studerande har fått en förändrad livssituation genom att ta sig ur arbetslöshet och att kunna studera vidare s.k. ekonomiskt/rationellt behov. Majoriteten av deltagarna har studerat för att få ett arbete och att få möjlighet att kunna studera vidare. Ett annat behov har varit det institutionella där kvinnor i större omfattning än män har upplevt att studierna har gett dem ökat självförtroende. Delaktigheten i studieplanering inför utbildningarna har tillgodosetts genom individuella studieplanerna dvs. individens behov och den lokala/regionala arbetsmarknadens behov. Resultatet av behoven har varit utbildningar som till 60 % varit yrkesinriktade, 35 % allmänteoretiska och 5 % orienterande kurser. Detta visar på ett reellt inflytande av makt och leder till ett ökat välbefinnande och ökad motivation.

Humanistisk delaktighet har betonat individens lärande, utveckling och självförverkligande. Genom horisontell delaktighet har individen och läraren fått frihet och

makt över lokala beslut genom individuella studieplanerna och lärarens kunskaper om den studerande. Detta ökar välbefinnande och ett förverkligande både för de studerande och för lärarna. Majoriteten av de studerande har ansett att det är roligt och allmänbildande att studera samt att studieresultatet varit gott. Vertikal delaktighet har inneburit att de studerande har tillåtits att delta i studieupplägget men varit styrda av kursplanerna. Majoriteten av männen (59 %) har ansett att de har kunnat påverka hur lärandet skall gå till och 57 % att kunna studera i sin egen takt men däremot har knappt hälften av kvinnorna (49 resp. 47 %) haft samma uppfattning. Ett skäl har varit att deltagarna inte har kunnat påverka det regelsystem som studietakten utgår ifrån dvs. studiestödets poängsystem för hel-, halv- och deltidstudier. Kunskapslyftet i Landskrona har svarat emot individuella behov och har anpassat utbildningarna efter individuella förutsättningar, då det inte minst ur motivations- synpunkt är det viktigt att individen är delaktig i planeringen av sin egen utbildning och får stöd att ta ansvar för den egna studieplaneringen. Utbildningarna har effektivt kunnat motsvara även arbetsmarknadens krav på utbildning och sänkt arbetslösheten. Uppföljning och utvärdering har genomförts på lokal nivå men studerandeflytandet i uppföljningen av utbildningen behöver ökas. Ambitionen bör vara att öka anpassningen och flexibiliteten i upplägget för att motverka stressrelaterade avhopp eller minska svårigheter vid rekrytering.

Avslutande reflektioner

7.2 Självkritik

”Som man frågar får man svar!”.

Att skriva en uppsats utifrån en utvärdering som är gjord från ett annat perspektiv än en socialpsykologisk teoretisk ansats har varit svårt. Det har funnits både för- och nackdelar. I denna studie av Kunskapslyftet genomfördes utvärderingarna av mig som en ”insider” på Kunskapslyftet och syftet var inriktat mot projektets karaktär, dvs. problemlösande. Hade jag haft möjlighet att ställa frågorna utifrån min problemställning hade jag ställt öppna frågor i personliga intervjuer, om det som människor sätter högt och medvetet samt om föreställningar som styr människans tänkande och det omedvetna, eftersom mitt syfte var att belysa individ och samhällets vuxenutbildning utifrån en teoretisk ansats.

”Tiden!”

Det har tagit lång tid att anpassa mig till teoretiska begrepp och teoribildning. Jag har varit engagerad i mitt arbete under fem år och har därför kommit ifrån studierna och den språkkultur som råder inom högskola och universitet. Tiden har varit pressad även i min livssituation som ensamstående trebarnsmor.

”Jag hatar att skriva men älskar att ha skrivit!”

Personligen överensstämmer detta citat, av Winston Churchill, med mig. Jag har genom åren utvecklat en muntlig framställan betydligt mer än den skriftliga som gjort att obalansen varit tydlig i uppsatsskrivandet, speciellt eftersom jag varit ensam att skriva. Jag skulle ha skrivit tillsammans med någon för att vidareutveckla min skrivförmåga. Men ”allt har betydelse” och speciellt handledarrollen. Det positiva har varit samarbetet med min handledare, dvs. att bli sedd för den man är. Att jag har haft en handledare som sett mina brister och ändå uppmuntrat till fortsatt skrivande har för mig varit mycket utvecklande.

7.3 Förslag till vidare forskning

Jag vill slutligen presentera förslag till vidare forskning inom mitt problemområde.

Utifrån mina slutsatser skulle jag föreslå en problematisering kring

- gruppens anpassningsförhållande gentemot horisontell påverkan

- kvinnlig social identifikation och vertikal delaktighet
- Stressrelaterade problem i studier
- Och det pedagogiska ledarskapets olika teorier

Jag har i min uppsats avgränsat mig till att endast fokusera på studerande på Kunskapslyftet i Landskrona, speciellt upplevelserna av gruppen och lärare. Nästa

---

Avslutande reflektioner

---

steg skulle bli att identifiera minoritetsgrupperna i det livslånga lärandet exempelvis personer med invandrabakgrund eller personer med funktionshinder.

Vidare ser jag det som betydelsefullt att vidareutveckla studier kring andra socialpsykologiska aspekter med vuxnas lärande som påverkan på självförtroendet och dess trösklar samt följderna av matchningen mellan individers utbildningsbehov och arbetsmarknadens efterfrågan.

Ytterligare forskningsförslag skulle kunna vara att studera olika målgruppers erfarenhetsbaserade kompetenser i ett ”flexibelt lärande perspektiv” dvs. om dessa kompetenser tas tillvara ännu mer i flexibelt lärande (s.k. validering).

Referenslista

REFERENSLISTA

- Andresen, R (red.). (2002). *Sociala nätverk, grupper och organisationer – praktiskt arbete och teoretisk reflexion*. Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm.
- Angelöw, B. (1988). *Att berövas sitt arbete*. Fri press/Symposion Bokförlag, Stockholm.
- Angelöw, B. & Jonsson, T. (1990). *Introduktion till socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Dryden, G. & Vos, J. (1994) *Inlärningsrevolutionen – ett program för livslångt lärande*. Malmö: Brain Books AB.
- Ellström, P-E., Gustavsson, B. & Larsson, S. (red.). (1996). *Livslångt lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Frykholm, C-U. (1998). *Att utvärdera Kunskapslyftet – ett servicematerial*. Delegationen för Kunskapslyftet.
- Gerhardsson, B. (1985). *Kvinnor och vuxenutbildning mitt i livet*. Institutionen för pedagogik och psykologi. Linköpings universitet.
- Gustavsson, B. (1996). *Bildning i vår tid; om bildningens möjligheter och villkor i det moderna samhället*. Institutionen för pedagogik och psykologi. Linköpings universitet.
- Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1991). *Forskningsmetodik; Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Kallstenius, A. (2002). *Utvärderingsrapport av Kunskapslyftet i Landskrona kommun*. Landskrona kommun.
- Kunskapslyftskommittén, PM 1997-06-23. Dnr 24/94: *Utvärdering av Kunskapslyftet*.
- Lander, R & Larson, M. (1998). *Utvärdering av Kunskapslyftet; Den riksrepresentativa enkäten 1997/1998*. Institutionen för pedagogik. Göteborgs universitet.
- Lindgren, M., Packendorff, J. & Wåhlin, N. (2001). *Resa genom arbetslivet – om människors organisationsbyten och identitetskapande*. Academia Adacta AB, Lund.
- Paldanius, S. (1999). *Delaktighet, demokrati och organisationsförändring i skilda verkligheter; en kritisk ansats*. Institutionen för pedagogik och psykologi. Linköpings universitet.
- Paldanius, S. (2000). *Kunskapslyftet – till vilken nytta då?; berättelser om olika skäl till att avstå från kunskapslyftet*. Institutionen för pedagogik och psykologi. Linköpings universitet.
- Paldanius, S. (2002). *Ointressets rationalitet; om svårigheter att rekrytera arbetslösa till vuxenstudier*. Institutionen för beteendevetenskap. Linköpings universitet.
- Skolverket. (1999). *Den gymnasiala vuxenutbildningen och Kunskapslyftet. Hösten 1998*.
- Skolverket. (2001). *Kunskapslyftet och den gymnasiala vuxenutbildningen. Delrapport 9*.
- Skolverket. (2002) Online på Internetadressen <http://www.skolverket.se/fakta/statistik/index.shtml>, sökdatum 14.8.2002.

Referenslista

- SOU 1995/96:222. *Sysselsättningspropositionen*. Utbildningsdepartementet. Stockholm.
- SOU 1996: 27. *En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande*. Utbildningsdepartementet. Stockholm.
- SOU 1998:51. *Vuxenutbildning och livslångt lärande; Situationen inför och under första året med Kunskapslyftet*. Utbildningsdepartementet. Stockholm.
- SOU 1999:141. *Från kunskapslyftet till en Strategi för livslångt lärande – ett perspektiv på svensk vuxenutbildnings politik*. Utbildningsdepartementet. Stockholm.

SOU 2000:28. *Kunskapsbygget 2000 – det livslånga lärandet*. Utbildningsdepartementet. Stockholm.

Statistiska centralbyrån (SCB), 2002. Online på Internetadressen <http://www.landskrona.se/kommun/kf/faktamappen/scbfolder/sida2.htm>, sökdatum 2002.08.14.

Svenning, C. (1996). *Metodboken*. Lorentz förlag.

BILAGA 1.

Utbildningsinriktningar 1997-2001 Kunskapslyftet i Landskrona kommun

Inriktningar	År 1997	År 1998	År 1999	År 2000	År 2001
Orienteringskurser hos					
Lernia (Amugruppen)	x	x	x	x	x
UBC (Liber/Folkuniversitetet)		x	x		
Medborgarskolan	x				
ABF (HSO)	x			x	x
Folkuniversitetet	x				
Humanus SYD utbildning			x		
NK Datacenter AB			x		
Yrkesinriktade kurser:					
Grovplåtsslagare (Amu-Gullstrandskolan)	x				
PC-samordnare (KC)	x				
Data/Sv (NK Datacenter AB)	x				
Säljande kommunikation (Utvecklingspoolen AB)	x			x	
Data & Sälj utbildning (ABF)			x		
Int. Marknadsekonom (KC)	x	x	x		
20-40 Interkommunala platser	x	x	x	x	x
Verkstadsutbildning (Amu)		x			
IT-Hantering (NK Datacenter)		x			
IT-Assistent (NK Datacenter)		x			
Multimediaproducent (NK Data)		x	x	x	x
IT-Assistent (ABF)			x	x	x
Datautbildare (Lernia-NK Data)			x	x	x
Omvårdnadsprogram 50 v. KC		x	x		
Omvårdnadsprogram 38 v. KC			x		
OP validera-distans (Lernia-KC)				x	x
Läkarsekreterare (KC)				x	x
Läraryrkesförberedande (Lernia-ABF)			x		
Läraryrkesförberedande (UBC)				x	
Läraryrkesförberedande (Lernia)					x
Kulturkurs (Sundsgården-Fridhems folkhögskolor)				x	x
Friskvårdsterapeut Sverigehälsan				x	
Allmänna kurser:					
Komvux studier	x	x	x	x	x
Liber distansstudier	x	x	x		
Lernia distansstudier (SSV)				x	x
UBC, flexibla studier (Liber/Folk)		x	x		
Utb. Direkt, flexibla studier (KC)				x	x

1. Ange kön

1. Kvinna
2. Man

BILAGA 2**ENKÄT Kunskapslyftet****2. Ange Din ålder****3. Varför, deltar Du i kunskapslyftet?**

Ange ett eller flera alternativ.

1. Jag har länge önskat få möjligheter att läsa in gymnasiekompetens
2. Jag hade inget alternativ
3. För att jag får utbildningen betald
4. För att få möjligheter till fortsatta studier
5. För att få ett jobb

4. Vägen till mina studier har gått igenom ..

Ange vilken/vilka av nedanstående alternativ som Du varit i kontakt med.

1. Arbetsförmedlingen/AMI
2. Komvux
3. Kunskapslyftet

5. Jag är nöjd med den information jag fick innan kursstarten av ...

Markera ett alternativ för varje delfråga.

	Mycket bra	Bra	Varken eller	Dåligt	Mycket dåligt
Arbetsförmedlingen/AMI	☐	☐	☐	☐	☐
Kunskapslyftet	☐	☐	☐	☐	☐
Komvux	☐	☐	☐	☐	☐

6. Vår grupp ...

Markera ett alternativ för varje delfråga.

	Mycket bra	Bra	Varken eller	Dåligt	Mycket dåligt
Samarbetar	☐	☐	☐	☐	☐
håller ihop	☐	☐	☐	☐	☐
stödjer varandra	☐	☐	☐	☐	☐

7. Mina lärare låter mig veta när ..

Markera ett alternativ för varje delfråga.

	Mycket bra	Bra	Varken eller	Dåligt	Mycket dåligt
jag lyckats	☐	☐	☐	☐	☐
jag misslyckats	☐	☐	☐	☐	☐

8. Hur uppfattar Du ...

Markera ett alternativ för varje delfråga.

	Mycket bra	Bra	Varken eller	Dåligt	Mycket dåligt
Läromedel	☐	☐	☐	☐	☐
tillgång till datorer	☐	☐	☐	☐	☐
Ditt studieresultat	☐	☐	☐	☐	☐

9. Jag tycker det är allmänbildande att studera!

Detta påstående...

- Håller jag absolut med om
 Håller jag med om
 Har jag ingen uppfattning om
 Håller jag inte med om
 Håller jag absolut inte med om

10. Jag tycker det är roligt att studera!

Detta påstående...

- Håller jag absolut med om
 Håller jag med om
 Har jag ingen uppfattning om
 Håller jag inte med om
 Håller jag absolut inte med om

11. Den utbildning jag går ..

Markera ett alternativ för varje delfråga.

	Stämmer bra	Stämmer	Varken eller	Stämmer dåligt	Stämmer mycket dålig
är välplanerad	☐	☐	☐	☐	☐
har ändamålsenliga kurslokaler	☐	☐	☐	☐	☐
har för utbildningen rätt utrustning	☐	☐	☐	☐	☐
har för mig ett bra innehåll	☐	☐	☐	☐	☐
har ett genomtänkt innehåll	☐	☐	☐	☐	☐
ger mig självförtroende	☐	☐	☐	☐	☐
ger mig hopp om att få ett arbete	☐	☐	☐	☐	☐
ger mig goda möjligheter att studera vidare	☐	☐	☐	☐	☐

12. Mina förväntningar på kursen är uppfyllda!

1. Håller jag med om
2. Har jag ingen uppfattning om
3. Håller jag inte med om

Egna kommentarer: _____

---

13. Mitt självförtroende har ökat sedan jag började i Kunskapslyftet!

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

14. Jag har möjlighet att studera i min egen takt!

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

15. Jag kan påverka hur mitt lärande skall gå till!

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

16. Jag har bra kontakt med mina kurskamrater!

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

17. Lärarna behandlar oss lika!

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

18. Jag har ibland tänkt hoppa av studierna!

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

19. Jag har förtroende för mina lärare!

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

20. Kvinnor och män ges samma möjligheter av lärarna!

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

21. Alla studerande har samma värde för lärarna!

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

22. Studierna ger mig möjlighet att behärska datorn bra!

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

23. Jag har dator hemma som jag kan använda i mina studier!

- 1. Ja
- 2. Nej

24. Jag använder datorn dagligen i utbildningen!

(gäller inte den dator Du eventuellt använder hemma)

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

25. Jag känner mig trygg då jag uppträder inför andra!

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

26. Jag har fått tillfredställande information om studiestöd under utbildningstiden!

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

27. Vi uppmanas att kritiskt granska det vi läser och hör!

Detta påstående...

- ___ Håller jag absolut med om
- ___ Håller jag med om
- ___ Har jag ingen uppfattning om
- ___ Håller jag inte med om
- ___ Håller jag absolut inte med om

28. Hur uppfattar Du ..

Markera ett alternativ för varje delfråga.

	Mycket bra	Bra	Varken eller	Dåligt	Mycket dåligt
Lärarnas kunskaper	☐	☐	☐	☐	☐
Klassens storlek	☐	☐	☐	☐	☐
Sammanhållningen	☐	☐	☐	☐	☐
Betygssystemet	☐	☐	☐	☐	☐

29. Du som är på väg att avsluta Dina studier i kunskapslyftet, vad avser Du att göra?

Markera ett eller flera alternativ.

- 1. Gymnasiala studier
- 2. Högskolestudier
- 3. Arbetsmarknadsutbildning via arbetsförmedlingen
- 4. Gymnasiala studier hos Komvux
- 5. Gymnasiala studier på folkhögskola
- 6. Gymnasiala studier på vårdgymnasiet
- 7. Högskolestudier, fristående kurser
- 8. Högskolestudier, kvalificerad yrkesutbildning (KY)
- 9. Högskolestudier, vårdhögskola
- 10. Högskolestudier, lärarhögskola
- 11. Högskolestudier, socialhögskola
- 12. Högskolestudier, tekniska program
- 13. Högskolestudier, övriga program
- 14. Arbetsmarknadsutbildning via arbetsförmedlingen, teknisk inriktning
- 15. Arbetsmarknadsutbildning via arbetsförmedlingen, annan inriktning
- 16. Börja arbeta, på tidigare arbetsplats
- 17. Börja arbeta, söka nytt arbete
- 18. Börja arbeta, och har redan fått nytt arbete
- 19. Ska kontakta arbetsförmedlingen

Egna kommentarer: _____

30. Här har Du möjlighet att skriva ner synpunkter som berör utbildningen!